Adelaïde

Gerard Walschap

bron
Gerard Walschap, *Adelaïde*. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam 1929

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/wals004adel01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

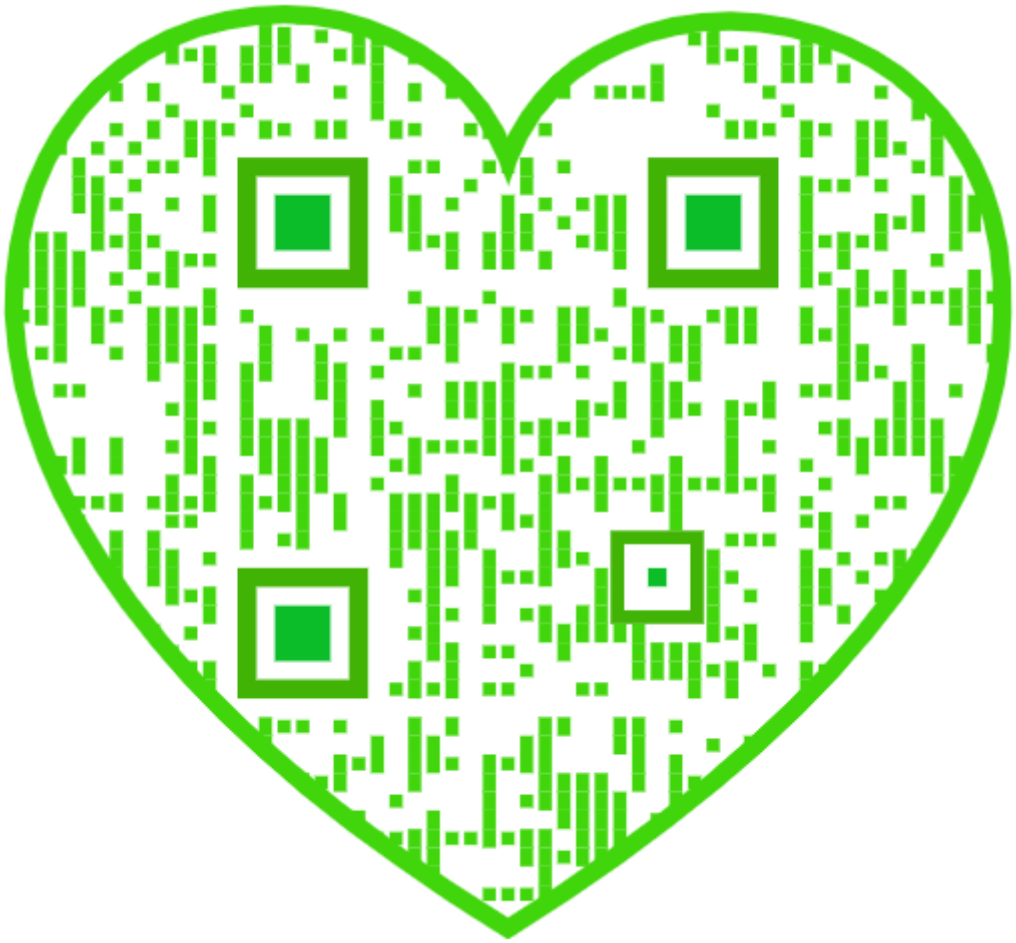

I.

Juffrouw Adelaïde had haar studies gedaan in de voorname kostschool der Eerwaarde Zusters van Onze Lieve Vrouw ten Hagedoorn, gelijk trouwens elk meisje dat iets of wat was. Van haar veertiende tot haar zestiende jaar was zij scrupuleus geweest. De Eerwaarde Heer Directeur, die veel last met haar had, bewonderde in dien tijd de zuiverheid van haar zieltje. Elken morgen, meende zij bij het aankleeden een onnoembare zonde te hebben bedreven die zij dan biechten moest vóór de mis. Een maand lang hield zij elken morgen den mond open tot zij van de communiebank terugkeerde en liet het speeksel er zoo maar uitloopen; want zij durfde niet slikken, om maar nuchter te blijven. Dit was het einde van hare crisis. De Eerwaarde Heer Directeur, toen hij het vernam, werd boos tegen haar. Hij stapte heftig door de kamer heen en weer. Hij sloeg met zijn vuist op zijn bureau. Adelaïde schrok op met een schreeuw. Zij viel voor den Eerwaarden Heer Directeur

op haar knieën en kroop hem zoo na, maar hij wilde niets meer van haar weten en zij ging, gebroken, geknakt.

In deze benauwdheid harer ziel werd zij opgemerkt door de Eerwaarde Zuster Beatrice, de heilige van het pensionaat. Eene stille gemeenschap van vroomheid en leed ontbloeide tusschen hare zielen. Zij spraken beiden over het lijden, den doodsangst der ziel, waarin het teeken van Jezus' nabijheid gezien werd. Wel wist het meisje niet waarom zij leed en waarin dat lijden bestond. Toch leed zij, zoo is jeugd. En na maanden gaf zij aan de Eerwaarde Zuster Beatrice haar groot verlangen te kennen om in het klooster te treden. De Eerwaarde Zuster kuste haar weenend, zoo was zij ontroerd. Zij had nooit daarover willen spreken maar al haar gebeden en boetedoeningen had zij er voor opgedragen. Het leven is zoo kort, de wereld zoo slecht, lief kind, en een zieltje zoo zuiver en teergevoelig gelijk het uwe, kan alleen bij Jezus gelukkig zijn. Een schoon jaar vriendschap volgde, die eindigde door de verplaatsing der Eerwaarde Zuster naar een vreemd land: ziek aan haar longen. Zij schreef smartelijke brieven vol

berusting in Jésus son doux époux, toute la joie, tout le bonheur, toutes les délices de sa vie d'épreuves.

Toen zij haar laatste examen afgelegd had, viel op haar beurt Adelaïde in het huis van den notaris haar vader, ziek, overwerkt. Op haren ligstoel in den tuin schreef ook zij brieven aan de Eerwaarde Zuster Beatrice, over de beproeving die God over haar gezonden had en hoe het minder haar lijden was de smarten der ziekte te verduren, dan wel de pijnen der afwezigheid van haren Welbeminde, van haren Bruidegom met de bebloede handen en voeten et la plaie ouverte que je baise sur son Coeur. Eenige maanden later had Adelaïde juist een brief verzonden waarin zij haar ongerustheid had bekend over het lange stilzwijgen harer heilige geestelijke leidster en vriendin, toen een doodsbrief arriveerde. Jésus, Marie, Joseph. Ave Maria. Bid voor de ziel der Eerwaarde Zuster Beatrice, der Damen van Onze Lieve Vrouw ten Hagedoorn (in de wereld Eugénie, Alice, Marie, José Verbruggen) geboren, in het klooster getreden, geprofest en na een langdurige ziekte stichtelijk en godvruchtig in den Heer ontslapen, voorzien van al de

troostmiddelen onzer Moeder de H. Kerk, in den ouderdom van twee en dertig jaren.

Toen kreeg notaris Roothooft den eenigen schitterenden inval die hem niet door zijn vrouw werd ingegeven. Midden in een gesprek met een pachter stond hij op van zijn kantoorstoel en ging aan zijn vrouw zeggen dat zij met Adelaïde naar Lourdes zou gaan. Negen en twintig jaar geleden had hij zelf de beevaart gedaan met intentie: de gunst van een gelukkig, christelijk huwelijk. Mevrouw, wel niet minder vroom, maar ook niet zoo zwaartillend, opperde het plan van een reisje naar Italië. Adelaïde echter wilde niet hooren van een wereldsche reis alleen om de reis. Naar Lourdes wilde zij gaan op beevaart. Notaris Roothooft dacht: voyageeren zal haar heelemaal genezen. Zenuwen, anders niets.

Zij reisden met een agentschap, terugkomend over Biarritz. Van het dorp vertrokken, behalve Mevrouw Roothooft en hare dochter Adelaïde nog mee: de hoofdonderwijzer om te genezen van de jicht, de rijke veefokker Reynders en zijn vrouw om nog een kindje te krijgen (hun tweede en jongste was gestorven negen jaar oud)

de oude jonge juffrouw Verlinden, uit vroomheid, en twee hoogstudenten zoo maar.

Om een van die twee, Ernest, den zoon van den dokter, toekomend jaar, als hij er door komt, apotheker, heeft Adelaïde zich van huis tot in Lourdes verveeld gevoeld. Bah, wat een flauwe geestigaard, wat een complimentenmaker, wat een losbol. Te Parijs bij 't uitstappen uit de auto-car heeft hij haar hand gegrepen, zoogezegd om te helpen en galant te zijn. Van 't schrikken en van haar hand te willen terugtrekken is haar voet van de bovenste trede geschoven. Hij heeft haar bliksemsnel beet gepakt. Als een kindje zat zij op zijn arm. Haar armen had zij om zijn hals. Hij heeft haar tegen zich aan gedrukt, haar neergezet en gelachen, innig gelukkig. Zij heeft alleen maar gebloosd en zich dood geschaamd. In het hotel stond hij opeens achter haar, terwijl zij samen hun mantel aan den kapstok hingen. Over haar schouders sprak hij vroolijk en gelukkig: Ach Adelaide, val nog dikwijls gelijk daarstraks. 's Avonds in bed weent Adelaïde in mama's armen. Ook mama vindt Ernest een goeie kerel maar soms onverdragelijk. Nooit kan hij eens

ernstig zijn. Als zij daarentegen Fonske Tierens ... ach wat een lieve jongen. Zag Adelaïde niet hoe hij bestendig voor Juffrouw Verlinden zorgde die wat sukkelig is? Zij heeft haar valies nog niet eens in handen gehad, die draagt hij. Hij passeert steeds met grootste onderscheiding. Binnen twee jaar is hij dokter. Ja, kindje, waar is de tijd dat jullie samen speelden in de garage thuis.

Adelaïde herinnert zich dat kinderspel. Een krans van madelieven was haar bruidskroontje, een gestukkerd keukengordijn haar sleep. Haar geruit bovenkleedje had zij uitgedaan: in haar wit onderkleedje was zij zoo schoon. Ernest had een ouden hoogen hoed van papa op, dat wist zij nog goed. Fonske had hen getrouwd. Hij had zijn gewaden en stond aan een altaar. Nu en dan keerde hij zich om en zong Dominus vombiscum. Adelaïde's neefke zat achter in de notariskoets. Dat was het hoogzaal, hij was de koster. Adelaïde zag alles weer gebeuren! Fonske de pastoor zei: ‘Beminde parochianen, zet u hier maar op uw knieën.’ Adelaïde en Ernest gingen vóór hem knielen. ‘Wij zullen u nu maar trouwen,’ sprak Fonske. Al wat hij zei klonk plechtig en gewichtig.

‘Het huwelijk is een groot sacrament, sprak hij. Gij, ouders, zorgt voor uwe kinderen. Gij, kinderen, gehoorzaamt aan uwe ouders. Het is een groot sacrament, dat zeg ik u!’ Terwijl zij uitgingen, zij en Ernest, hand in hand, speelde de koster de Brabançonne op de zitbank van de koets. Tarara boem, tara boem ... Adelaïde voelde dat zij schoon was. Ernest neep haar handje.

Mama is in slaap gevallen. Buiten raast Parijs.

II.

Te Lourdes diende Fonske elken morgen de mis van een ouden Engelschen pastoor, een mis die bijna een uur duurde. Adelaïde woonde ze bij, naast Juffrouw Verlinden gezeten en voelde zich gesticht door de innige godsvrucht van den hoogstudent. In zijn dicht zwart haar zou een tonsuur zoo mooi staan. Adelaïde stelde zich opeens voor met hoeveel vertrouwen zij hem een generale biecht zou spreken indien hij priester was. Zij rekte den hals en stak de lippen vooruit als om met neergeslagen oogen aan de tralie een onnoembare zonde te fluisteren. Zij zag den jongen priester het hoofd wat terugtrekken, verschrikt over zooveel ellende en slechtheid in een meisje, en zij stelde een wreed welbehagen in de overweging van hare onkuische lusten. Ja, zij zou weenen aan de tralie: Biechtvader, ik ben zoo slecht. De grootste zonden zou ik bedrijven.

In het hotel vertelde Fonske dat de Engelsche pastoor scrupuleus was. Het was niet dat hij traag de mis las, maar hij her-

haalde en herbegon altijd alle gebeden. De consecratie was een heele tragedie; dan barstte hem het zweet uit en hij sprak hijgend, sidderend en met ademrukken de sacramenteele woorden. Uit medelijden met hem diende Fonske zijn mis. Adelaïde fluisterde blozend, zonder hem aan te kijken, dat dit schoon en edel was van hem. Mama volgde liever de mis die aan het hoogaltaar gelezen werd en nauwelijks een half uurken duurde; en zoo kwam het dat Adelaïde niet tusschen haar en Juffrouw Verlinden in zat en dat zekeren dag na de mis, terwijl zij haar dankzegging hield, Fonsken den vrijen stoel neven haar kwam bezetten. Zij was verstrooid, hij onrustig. Nu knielde hij, dan stond hij recht, dan weer borg hij het hoofd in de handen, snoot zijn neus, kuchte, bladerde luid in zijn missaal. Zij zag dat hij zijn stoel met millimetertjes dichter schoof. Toen meende zij zijn arm tegen den haren te voelen. Een ontroering beklemde haar; er sloeg een kou op haar hart. Zij voelde de malsche warmte van zijn arm en liet zich wat dichter tegen hem aanleunen. Toen zaten zij rustig en hevig ontroerd tegen elkaar en hielden hunne dank-

zegging onder de oogen van het Lieve Vrouwebeeld.

Zij deden of zij elkaar niet kenden en spraken elkander niet meer aan. Als zij onverhoeds elkaar in de oogen keken, zagen zij een glimlach van verstandhouding en allerhande geheime dingen. Hij wist altijd zoo te zorgen dat hij haar wijwater kon aanreiken voor een kruiske. Een vreemd genot was de aanraking van hun jonge zachte vingertoppen. Eens, aan tafel, voelde zij zijn knie tegen hare dij. Mama fluisterde ten einde raad niet zoo nerveus te doen met haar dessertmesje et tu n'ouvres pas ta bouche. Zeer duidelijk had Adelaïde het bewustzijn van onzuiverheid, maar een vreemde kracht hield haar gebonden. Zij was onverschillig voor devotie, begreep niets van Lourdes. In de grotten van Betharram was zij met hem de laatste van de groep die den gids volgde. Opeens zat hare hand in zijn sterken sidderenden greep, zachtjes leunde zij tegen hem. Hij hielp haar in het roeibootje stijgen. Zijn hand was onder haren oksel.

De bedevaarders beklommen ook den Pic du Jer. Alleen de hoofdonderwijzer met zijn

jicht en juffrouw Verlinden bleven in het hotel. Heerlijk was het daarboven. Men keek op de wolken neer en het was of half Frankrijk daar uitgestrekt lag voor den berg. De lucht was er zout en sterk en de kruin van den Pic du Jer nog vol heuvelen en bochten en wijd als een kleine wereld apart. De kruin van een berg is een eiland in de lucht. Ieders bloed joeg verhevigd en de jongelui werden driest. Ze liepen elkander na en uiteen, rotstrappen op en af.

Adelaïde had geloopen met haar lange bruine haren los op den wind en stond nu alleen op den rand van een rots naar een vlucht kleine witte wolken te kijken die tusschen twee bergen heen scheerden. Opeens riep Ernest boven haar van op een hooger stuk rots:

- ‘Adelaïde, als ge nu valt spring ik van hier vijftig meters omlaag in dat boschje brem, of wat is het, en daar wacht ik u af en vang u op.’

- ‘Spring maar, riep Adelaïde boos. Zoowaar, op hetzelfde oogenblik stond Ernest naast haar. Van vier meters hoog was hij gesprongen op een smallen bergrand. Een doodssprong. Kijk, Adelaïde, als hij de

wereld zoo aan zijn voeten zag liggen, dan voelde hij duidelijk wat altijd onbewust in hem gesluimerd had: dat hij groote dingen moest doen. Ach wat is het leven: geboren worden, gekweekt worden in een paedagogische broeikas, vrijen, trouwen, kinderen krijgen, rijk of arm worden en altijd braaf zijn. U laten civiliseeren in plaats van een held te worden. Adelaïde, waarom zijt ge nu boos? Ik heb u toch geen kwaad gedaan. Ik ben een vroolijke jongen, kan ik er aan doen? En toch heb ik daareven staan weenen omdat ik zoo klein ben en nog niets gedaan heb in mijn leven.

In zijn stem sidderde iets en hij werd hulpeloos verlegen. Als hij liefhad dan was het niet zoo maar. Dan was dat liefde, geen berekening, geen passie. Dan was dat zijn heimwee naar een groote, schoone menschelijkheid. Dan was dat een hartstochtelijk balanceeren over afgronden van verrukking, een springen zonder aarde te raken van hel tot hemel, van hemel tot hel, van zonde tot heiligheid. Als hij liefhad...

Maar Adelaïde keerde hem den rug toe en ging. Zij hoorde hem zwijgen. Opeens schreeuwde hij en zijn stem fladderde op

den wind: ‘Du haut de cette pyramide quarante siècles vous contemplent. Vliegt de Blauwvoet!’ Zij begon te loopen. Een krikkel vuur doorschoot haar bloed. Zij was als een Walkurenmaagd, riep een wandelaar haar na. Tegen een rots ging zij zitten, beschut voor den wind. Een kudde schapen hing aan den berg, vlak voor haar. Plotseling dook het hoofd van Fonske Tierens op, twee meter van haar af. Hij zag rood van het klimmen. Hij zeide niets en lachte bedeesd. Adelaïde zat opeens verlamd en bleek. Op handen en voeten kroop Fonske tot bij haar, dan keek hij omzichtig rond. Nog altijd was er geen woord tusschen hen gewisseld. Zonder haar te bezien nam hij haar slappe, krachtelooze handje in zijn twee handen en kuste het. Zijn adem was heet. Zij liet hem doen. Hij keek nog steeds rond, legde zijn arm om haren schouder en drukte haar tegen zich aan. Zij voelde zich loom worden van een zoete wellust. Schuin neigde haar hoofdje naar hem toe en schuin zijn bloedrood gelaat naar haar bleeke lippen. De adem was nog heeter waarmee hij ‘Lieveke’ zei en hij kuste haar. Hij kuste haar lang. Toen hoorden wandelaars haar

schreeuwen, terwijl zij opsprong en van zich afsloeg de sidderende hand die hij op haar lichaam legde. Luid scheiend liep zij weg.

Tegen den avond vroeg Mama of Fonske haar misschien iets gezegd had. Maar neen, hoe kwam zij daarop? Geen woord. Hij had nooit iets tegen haar gezegd. Maar mama geloofde 't niet, bewerend dat moederoogen niet mis zien. Zij nam er haar dochter goed tusschen. Luister eens, Adelaïde, en houd het u voor gezegd: wees niet eigenwijs. Voor papa en mama was het de schoonste droom en voor haarzelf haar grootste geluk. Familie, karakter, studie, carrière, in alle opzichten was Fonske de ideale man. Adelaïde moest nu maar niet met haar geluk spelen, het pensionaat wat van zich afschudden, geen kind meer zijn, vooral geen nukken en geen gemok meer; maar lief zijn. De jongen hield van haar, maar hij was te bedeesd. Zij moest hem maar wat op zijn gemak zetten. Mama vreesde maar één zaak: dat Fonske ooit nog naar het klooster zou gaan.

Adelaïde echter voelde de hand op haar lichaam branden en weende. Nooit zou zij

Fonske trouwen, zeide zij, nooit iets voor hem kunnen voelen. Neen, zij had haar hart op het klooster gesteld. Nu wist mama het. Nu wist zij wat haar altijd in het hoofd had gespeeld. Het klooster.

Mevrouw Roothooft nam het hoofdje van haar dochter in haar handen. Nu moet ge mij zeggen, kindje, wat er tusschen u beiden geweest is. Adelaïde rukte zich los en sloeg hard de deur dicht. Beneden in het hotel zat de onderwijzer met zijn jicht. Zijn voeten lagen op een stoel. Of Adelaïde hem wat gezelschap mocht houden. Zij praatte opgewonden, bijna uitgelaten, stond gedurig van haar stoel op om te mimeeren wat zij vertelde en zag rood. De vette lach van den onderwijzer klonk met tusschenpoozen hoorbaar door het hotel. De eerste die, door de vroolijkheid aangelokt, beneden kwam was Ernest. Stilaan volgden de anderen; het werd een gezellige avond rond Adelaïde. Alleen Fonske Tierens ontbrak. Ernest was stil geworden. Smakkend aan zijn pijp zat hij Adelaïde te bezien en toen Jufvrouw Verlinden, die naast hem zat, vroeg wat uur het nu wel kon zijn, haalde hij zonder haar aan te kijken, zijn zeemleeren tabakzak

boven en legde haar die in den schoot. Hoe mooi bloosde hij en vond voor het eerst van zijn leven geen repliek toen allen lachten! Het groote was over hem gekomen, de liefde!

III.

In de stad kocht Adelaïde een nieuw kleedje, laag uitgesneden en spannend om de taille. Zij deed het aan om met Ernest door Lourdes te wandelen naar de ruïnen van het oud kasteel.

- 'Ik vind je mooier zoo, zei Ernest, alhoewel, je ... strenge kleedjes droeg je ook met veel smaak.' Zij lachte gevleid, wat zenuwachtig en wat vreemd. Haar hart sloeg hevig. Zij rekte haar jonge lijf zoodat het kleedje nog nauwer spande en vroeg: 'Waarom vind je dit nu eigenlijk mooier?' Het welbehagen van zijn oogen streek langs haar tartend lichaam.

Zij leunde voorover op de leuning van een oude steenen trap. Nu kon de wind in de laag uitgesneden blouse spelen. 'Ach, zeide zij, en keek met sirenoogen naar Ernest, wat voel je de wind heerlijk frisch zoo.' Hij keek niet, noch roerde zijn hand haar aan, maar toen zij beneden kwamen en weer bijna in de straat stonden, vroeg hij haar handje eens te mogen vasthouden. Zij gaf hem haar

linkerhand en rilde. Doch hij deed niets dan ze innig met zijn twee dikke handen drukken. Hij smeekte haar niet naar het klooster te gaan. Zij vroeg voor wie zij het dan laten moest. Om hem de kans te geven beter te worden, zeide hij. Zijn eigen woorden ontroerden hem, het eene woord voerde het volgende aan, al mooier en verhevener. Studeeren kon hij als hij wilde en hij zwoer Adelaïde zijn volgende examen met de grootste onderscheiding te zullen afleggen. Hij zou zijn leven beteren, in Leuven geen druppel bier meer drinken, geen druppel. Hij zou haar van daar uit schrijven hoe hij zijn dag verdeelde. Adelaïde wenschte geen brieven van hem. Dan zou hij een dagboek aanleggen waarin hij alles zou opschrijven: wat hij deed en wat hij dacht. Ja, dat zou hij en het haar later toonen. Dan zou zij hem leeren kennen. Twee tranen groeiden aan zijn oogen. Dan zou zij zien dat achter het masker van zijn eeuwigen lach, diep levensgevoel en weemoed schuilden. Zij kende hem niet. Dit had hem pijn gedaan. Met haar handje in de zijne reciteerde hij een gedicht dat hij in Leuven geschreven had:

Wondere weemoed die mijn leven over-lommert, zoet zijt gij en wreed ...

Nogmaals smeekte hij haar niet naar het klooster te gaan. Zijn leven had nu waarde en beteekenis gekregen. Adelaïde schaamde zich in het spannend kleedje. Al wat dezer dagen gebeurd was stond haar gruwelijk voor oogen, haar drift, haar leugen en de troebelen van haar teer geweten. En zij snikte aan den sterken schouder van Ernest dat zij zijner niet waardig was.

Het spannend kleedje deed zij in maanden niet meer aan tot ergernis van Mevrouw Roothooft. Grillen, een kleedje koopen dat men maar eens aandoet! Wat zult ge doen als ge getrouwd zijt?

- Ik trouw niet, mama.

En men zag het haar aan: zij dacht niet aan trouwen. Elken morgen was zij in de kerk en communiceerde. Zij was ijveraarster van allerhande liefdewerken, ging streng gekleed, schuwde gezelschap en bracht namiddagen door bij de nonnekens. Haar zonden lagen haar te wroegen en zij ging gebukt onder het besef dat een, die beter was dan zij, voor haar te studeeren zat in Leuven, dag en nacht, na aan alle

plezieren te hebben verzaakt. In haar droomen herleefde zij wat Fonske Tierens haar aangedaan had. Zij schaamde zich over de rilling van wellust die dan door haar vleesch voer en over haar zondige gepeinzen.

Bij de nonnekens vernam Adelaïde dat Fonske Tierens weer met de grootste onderscheiding gepasseerd was. En Ernest van den dokter? Niemand wist er wat van. Nochtans was de dokter nog vanmorgen bij een zieke zuster geweest. Ja, die goeie man beleeft niet veel plezier aan zijn jongen.

's Anderendaags was Fonske al vroeg in de kerk. Hij ging na de mis vlak voor de nonnekens heen, die hem alle zes vriendelijk toelachten en knikten, om in de sacristij Mijnheer Pastoor goeden dag te gaan zeggen. Het heette dat de papa van Ernest nu vier weken op reis zou gaan en dat Fonske hem vervangen zou. Bah, nog wel wat jong was hij, maar hij had het vertrouwen van iedereen.

In den voormiddag goersde met een vaart van alle duivels een motocyclette door het dorp. Ernest. Maar zoo vlug kon hij niet vliegen, noch zoo diep zijn krullebol onder de grijze klak over de stuurstang bukken,

dat Adelaïde hem niet herkende. Blijven zitten kon zij toen niet. Zij nam een pakje Almanakken van den H. Antonius voor het volgend jaar en ging die naar een ver gehucht van huis tot huis verkoopen. Wat een lief meisje, zoo eenvoudig en vroom. Ja, de arme menschen van het gehucht gunden haar van harte een man als Mijnheer Fons. Zoo'n meisjes moesten in de wereld blijven, die een man zoo gelukkig kunnen maken. Ze kochten haar al de almanakken af. De moeders nepen met hun voorschoot de neusjes van hun kinderkens schoon, want zij pakte ze alle op den arm, deed ta-da en kuste ze. Die Jufvrouw Adelaïde van den notaris!

Kijk nu, ginder ver op den steenweg aan den grachtkant praatte ze met iemand die naast een tuf stond! Al zijn leven Ernest van den doktoor. Die fliere fluiter. Dat zij zich in Godsnaam niet ophoude met hem, zoo'n stapele zot. Het schijnt dat hij niet eens gepasseerd is van 't jaar. Houdt hij haar hand niet vast of wat zien we? Ja hij houdt haar hand vast, zij staan hand in hand. Neen toch! Ons Heer beware de Jufvrouw. Zij gaat immers naar het klooster.

Niet dat Ernest zoo bizonder verliefd deed, maar Adelaïde had haar hand niet teruggenomen. En zoo vertelde hij, altijd even welbespraakt. Hij moest er dezen morgen eens uit, gisteren had papa scènes gemaakt en vandaag had hem niemand een woord gezegd, nog geen goeienmorgen. Enfin het leek er wel op of hij schande bracht over de familie. In October passeerde hij immers met klank. Als hij dan nog geluierikt had of gewallebakt, à la bonheur. Maar is dan voor een student studeeren het nec plus ultra? Komt er veel terecht van de primus perpetuussen? Niets. Van Prijs-van-Rome-winnaars immers ook niet. Nooit! Hij, had studentenbonden gereorganiseerd, studentenbonden van een halve provincie. Dat was zijn werk. En hij schaamde zich niet over zijn buis. Hij had een buis gehad omdat hij ze gewild had. In October zou hij een grootste onderscheiding halen, ook omdat hij het wilde. Zoo druk sprak hij niet of hij zag een lichtje uitgaan in de oogen van het meisje. Nu herinnerde hij zich eerst goed al wat hij beloofd had en het deed hem pijn om Adelaïde. Hij dierf niet bekennen dat hij niet eens aan het dagboek gedacht had en

praatte maar raak over alles heen. En nu ga ik weer mijn heer vader den dokter en mevrouw mijne moeder opzoeken. Ge weet dat papa vertrekt en Fonske Tierens fungeert als interim, wat zeg je me daarvan. Hij had zijn hand al aan den motor. Adelaïde, je zou toch nooit met me trouwen. Neen, zei ze, nooit.

Had zij toen maar kunnen weenen, zich over den grond werpen en met één ruk de knoopen van haar blouse aftrekken. Maar zij voelde zich verkillen, vreemde driften zich vastklampen in haar lichaam. Komedie der liefde!

Papa was niet op het bureau. Daar kwam Adelaïde haast nooit, zeker niet als papa afwezig was, om wille van den kandidaat-notaris, papa's klerk. Een eeuwige kandidaat-notaris. Met zijn kaalkop zag hij er niet jonger uit dan hij was: veertig. Een bleek ventje met bedorven oogen achter een hoornen bril, een kosterszoontje dat nooit getrouwd geraakt was omdat hij niet genoeg verdiende. Hij kwam alle dagen van zijn dorp uit over en weer per trein. Het schijnt dat hij en een bediende van een modemagazijn die twee stations verder naar

de stad moest, het coupé ongeschikt maakten voor meisjes, behalve dan voor drie popjes die lessen volgden ergens aan een snijschool. Een broer van hem was seminarist geweest en men vertelde dat hij nog dagelijks moest brevieren.

- ‘Och Mijnheer Buysers wou U mij eens een plezier doen?’

Hij springt op. Graag Jufvrouw, al wat u vraagt.

Zij heeft bij Van der Zeypen gevraagd naar ‘Le divorce’ van Paul Bourget. Ze hebben daar ook niets. Mijnheer Buysers had het nog dezen morgen in een winkel bij de statie voor 't raam zien liggen.

Zij beziet hem; hij bekijkt haar ernstig. Waarom lachen zijn oogen niet eventjes, eventjes maar? Waarom zeggen ze niet: Ik begrijp u, ge wilt een slecht boek lezen.

Hij brengt het boek mee. Zij leest het op haar kamertje. Het valt haar tegen. Saai. En zij verbeeldt zich wat er al in dit boek had kunnen staan.

IV.

MARCEL
De Heer en Mevrouw Reynders-Bolsius hadden de eer Adelaïde de gelukkige geboorte aan te kondigen van een zoontje. Moeder en kind waren welvarend.

Adelaïde heeft met hen de Lourdes-reis gemaakt en de Reyndersen zijn rijk. Zij bewonen een eind buiten 't dorp een groote villa tusschen weiden en nog weiden vol vee. Adelaïde gaat hen bezoeken. Ja moeder en kind zijn welvarend en de veefokker, die door het huis loopt te paffen aan een groote dure sigaar, zegt: ‘Dat hebben we te danken aan O.L. Vrouwke van Lourdes.’ Intusschen komt de dokter ad interim, hij komt twee keeren daags. Hij blijft zeer lang, het schijnt dat hij buitengewone zorg besteedt aan zijn patiënten.

Op een smal wegelken neven een elzenkant staat Adelaïde die wat weibloempjes geplukt heeft. Nu moet hij wel van zijn fiets. Hij bloost. ‘Dag Adelaïde.’ Och, ja laat mij u eerst feliciteeren met het schit-

terend examen. Hij zegt bescheiden iets over het groot verschil tusschen theorie en praktijk, maar zij vindt dit heusch al te nederig van hem, overtuigd als zij is, dat een flinke theoretische basis onmisbaar is tot een goede praktijk. Ja, wat dat betreft is hij het met haar eens en het is een prachtige gelegenheid die hem nu gegeven is door de reis van den dokter. Hij toetst zijn theorieën aan geen hospitaalpraktijk, maar aan de ruwe realiteit van een dorp. Heeft hij vele patiënten? Vele, en zeer interessante gevallen. Méningite. Ach wie dat? Elza van Caluwaers den kruidenier in de Bloemstraat. Dan péritonite, ergens achter op een uithoek van 't dorp. Dan het zeer interessante geval van de knobbeljicht van den onderwijzer. En vele andere. Lieve hemel men leert nogal wat.

Adelaïde vraagt: Is het de eerste keer geweest dat ge een bevalling deedt?

- Ja, zegt hij. Zij wandelen voort op het dorp. Hij snuit zijn neus.

- Alles is op zijn beste vergaan, zegt zij en het is een schoon kindje. Wel is het wat rood van gezichtje, zoo wat rood-ros.

Hij zegt: dat duurt maar een paar dagen.

Hij kucht. Zij knoopt haren mantel los en weer dicht, schikt den kraag.

- Men zegt dat zij de melkkoorts heeft, zegt zij. Niemand heeft dat gezegd. Zij hijgt, hijgt. Hij werpt het van zich. Geen kwestie daarvan, geen schijn van gedacht. Praat, zegt hij, praat van de menschen. Zij zwijgen beiden, beklemd.

- Wat is dat dan, de melkkoorts? vraagt zij.

Hij legt het haar uit, wetenschappelijk. Zijn stem beeft. De borsten, zegt hij. Hij maakt korte zinnetjes en haalt dikwijls en diep adem. Maar hij spreekt met doktoor-wijsheid en het heeft den schijn van een wetenschappelijk onderricht. Er flitst een gedachte door Adelaïde dat dit alles zonde is. Zij hoort den jongen dokter spreken over het lichaam der vrouw. In elk deel dat hij vernoemt voelt zij een lijfelijk behagen.

Maar zij nam zich voor dit niet te biechten. Daarop volgde een vreeselijke nacht. Haar verbeelding draaide een onkuische film. Eens stond zij recht op het bed en rekte zich alleen maar om te zien of zij met de hand aan de franje van den bedhemel kon. Zij kon het. Zij stond gespannen als een boog.

Dit biechtte zij als volgt: Eenmaal heb ik een bekoring tegen mijn roeping tot het klooster niet snel genoeg verdreven. Terwijl zij dat zegde voelde zij dat het bedrog was. Na de mis praatte zij dikwijls met den onderpastoor haren biechtvader. Zij is met hem zeer intiem. Hij leidt vele liefdewerken waarvan zij de voornaamste hulp is. Adelaïde was hevig ontroerd. Een slechte biecht, een slechte communie, een leugenleven tegenover mama, Ernest, Fonske, het heele dorp. Al haar bloed zat haar gelaat te prikken in elke porie. Opeens hoorde zij zichzelve zeggen: Ik wierp alles af wat ik aan had en stond recht op mijn bed.

- ‘Brrr,’ zegt de onderpastoor. Haar adem stokte en zij duizelde. Adelheid, noemt de onderpastoor haar altijd. ‘Brr Adelheid!’

- ‘Wat heb ik eigenlijk gezegd,’ fluisterde zij.

- ‘Ja, wat ge gezegd hebt, dank God dat ge 't niet weet. Weet ge wel dat ge echte bekoringen-voor-heiligen krijgt. Zeg, daar kan ik niet tegen, hoor. Ik ben een boerenzoon van de Kempen! En hij lachte. Hij lachte zijn onoverwinnelijken lach van de Kempen en van Gods genade. Ik weet dat een koe

kalft en het jong van een paard is een veulen, Adelheid, en voor de rest, priester, pas op.' Wat klonk het ruw en boersch en gezond. Zijn vleesch heeft zich gevormd van roggebrood, zijn jonge sterke tanden zijn al zwart van den oliekop waaruit hij rookt, een oliekop van een vuist dik.

- 'Weet ge wat, zegde hij, vraag aan mama dat ze u alles vertelt over die dingen, want ge maakt er meer van dan het is. Och, zegde hij, Adelheid, dat is immers allemaal natuurlijk. Daar zou ik geen half uurken mijn slaap voor laten.'

Zij viel hem vlug in de rede: 'Al wat ik u gezegd heb is biechtgeheim.' Goed. Hij ging en als een schooljongen schopte hij een keitje voor zich uit tot aan het poortje van den pastorijtuin en floot achteloos. Adelaïde haatte hem. Alles was uit tusschen hem en haar.

- 'Meneer Buysers, zegde zij, in het bureau, leest u veel?' Ja hij leest heel veel die Meneer Buysers. Allemaal slechte boeken zeker? Wanneer het slecht was, vraagt hij. Is Rubens slecht, is heel de schilderkunst slecht, of is u nooit te Brussel in de musea geweest? Is Zola slecht?

- ‘Foei, meneer Buysers,’ en zij bloosde.

- ‘Omdat U nooit iets van Zola gelezen heeft, Jufvrouw.’

Hij bracht haar Zola mee, maar zij zou natuurlijk eerst aan haren biechtvader de toelating vragen. Zij vroeg niets en las. Als zij het boek teruggaf wilde hij weten, hoe zij het vond. Grof, vond zij het, smerig, maar of het nu bepaald slecht, pervers was ... Het eenige wat meneer Buysers er liever niet in had gehad was deze passage. Hij zocht ze bladerend en had ze gauw. Hier, Jufvrouw, nu U toch het boek kent, hier, dit. Hij wees de passage aan; zijn vinger beefde. Zij boog zich over het boek om samen met een man iets passioneels te lezen. Niet waar, Jufvrouw, dat had wel mogen wegblijven? Hij lachte zooals een heet dier naar een dier, alleen met zijn oogen.

Eens kwam een man aan het poortje van den tuin. Hij droeg in een tweezak doosjes Camembert. ‘Koop me een paar doosjes af, Jufvrouw?’ - ‘Ik lust die kaas niet,’ zei Adelaïde. ‘Maar de jongens lust je wel hé?’ Zij keek rond, niemand zag haar, niemand hoorde hun gesprek. Straks zou deze zwerver voortgaan en zij zouden elkaar niet meer zien.

Zij lachte omdat hij dat zoo brutaal zeide, lachte van een vreemd en zot genot. Wie hij was? Een domineeszoon uit Zeeland, had zelfs hoogere studiën gedaan, maar de wijfjes hé? Nou leurde 'n ie met kaas en nog heb ik ze graag. ‘Waarom?’ vroeg zij. ‘Dat vertel ik je wel aan je oor, zei hij, zoo tusschen de poortlatjes door.’ Hij fezelde lang aan haar oor. Zij was hoogrood, hij moest nu en dan iets herhalen. En hij zeide: schaam je maar niet mijn beestje, de meisjes van nette familie en die kort gehouden worden, nou! Opeens riep zij hard: ga weg! Hij grinnikte: Jawel, kende hij ook, dat was voor de deugd. Ik ga al.

Zij had geen rust meer. Had zij maar eens aan mama of aan een priester alles, alles, alles bekend. Dan weer stelde zij zich al de verhitte beelden die haar bloed hadden opgezweept nog eens voor, bezag ze lang en dwong zichzelve tot een soort koel genot dat zij passieloosheid noemde. Dat werd diaboliek en zij zeide tot zichzelve: zie zoo moet je het leven bezien. Het is immers alles natuurlijk. Daarbij, de verbeelding zondigt niet, ook de oogen niet die zien, ook niet de handen, ook niet de mond. Alleen

de wil zondigt, redeneerde zij en ik weet dat mijn wil niet zondigt. Ik zie het kwaad voor mijn geestesoogen geschieden, het is iets van de natuur dat ik leer kennen. Mijn wil blijft er vreemd aan. Ik wil het kwaad niet.

Nu zij haar duistere drift begon te ondergaan als een noodlot, deed het haar goed te redeneeren om haar geweten te redden. Woest streed zij om dat behoud.

Kwaad, vroeg zij zich af, is het kwaad? Mag een non het leven niet kennen, niet weten hoe het menschdom voortbestaat? En hoe kan het nog kwaad zijn voor een getrouwde vrouw? Ja, Adelaïde vraagt zich af: kan het slecht zijn er aan te denken hoe zij in het huwelijk haren plicht zou doen. Zij stelt zich voor hoe het zijn zou als meneer Buysers haar zag onvoldoende gekleed. Of Ernest. Of de veefokker Reynders. Kijk, de veefokker Reynders, indien hij haar zoo zag, zou het kwaad zijn? Hij die een mooie vrouw heeft en zoo pas van haar een kindje gekregen, zou hij van binnen ontsteld worden van haar te zien? Of Fonske Tierens de dokter? Is nu nog kwaad, nu hij doktoor is, wat toen kwaad was? Opeens ziet zij

zich zoo staan tusschen een vierwandig behang van donker fluweel. Niet één man, maar alle mannen, Ernest, veefokker Reynders, Fonske Tierens, meneer Buysers en vele andere mannen maken een spleet in 't behang en kijken naar haar.

V.

Voorwaar in het stom dorp waar Adelaïde Roothooft woonde gebeurde niets. Er ontstond dan ook een heele opschudding wanneer verteld werd dat veefokker Reynders den jongen dokter ad interim aan de deur had gezet. Het was nu volle drie weken dat hij twee keeren daags kwam. Kwam en bleef en maar altijd wat nieuws vond. Maar geen dag deed het gerucht de ronde of de algemeene verontwaardiging verzette zich tegen den laster. De veefokker moest zich maar eerst die meid uit den Walenpays herinneren en mevrouw Reynders den zoogezegden franschen ingenieur die jaren geleden een fabrieksken was komen oprichten waar nu vellen gekuischt en slachtveebeenderen gekookt werden! Zoo de faam van een jong, voorbeeldig dokter te bederven! Schande over Reynders.

In dier voege sprak ook Mevrouw Roothooft tot haar dochter. De wormen knagen aan de beste vruchten. Zij mocht de lasteraars niet helpen in hun duivelsch opzet door

zich van Fonsken af te keeren en zoo zijn leven te breken! Zij moest ook maar niets ontkennen over haar gevoelens jegens hem. Moederoogen zien niet mis. En nu is het aan ons, kindje, om openlijk te reageeren tegen den laster. Zet u nu hier en schrijf het adres op de invitatiekaart voor Fonske.

Op dat diner, met eerherstellende bedoeling, waren notabelen van het dorp, de deken en de onderpastoor, de ouders van Fonske en Jufvrouw Verlinden. Laat in den namiddag stonden de twee mama's in de verandah, spraken over de bloemen maar keken verder in den tuin. Jufvrouw Verlinden sloop op hen af. Of zij de twee mama's mocht feliciteeren, en zij wees in den tuin. Maar toen kreeg zij zelf een zware mannenhand op den schouder. ‘Is het niet kurieus Jufvrouw Verlinden, en dat is zoo met alle jongens en meisjes tegenwoordig’ en ook hij, de onderpastoor, wees naar den tuin. ‘Een schoon koppel, dat moet gezegd en ze passen bij elkaar.’ Hij is nog jong en toch mag hij alles zeggen, die priester. Hij gaat om met de wereld en geeft zijn oogen den kost, maar zonder begeeren. De bescheiden mama van Fonske Tierens zingt den lof van

haren zoon die van heel kleins af een stil en vroom kind is geweest. En het verbaast haar nog dat de jongen geen priester is geworden. Hierop verzekert Mevrouw Roothooft dat haar dochter zeker naar het klooster zou gegaan zijn indien zij Fonske Tierens niet ontmoet had. Maar die twee, nietwaar, die zijn voor elkaar geschapen.

De verliefden ontbladeren elk een gele aster. De blaadjes vallen voor hun voeten. Zij spreken stil en met horten. Achter de woorden brandt hun drift. Hij legt haar uit, wetenschappelijk, als dokter, hoe het sexueele gansch het leven van den mensch overheerscht. Het bepaalt het temperament, beinvloedt de physieke kracht evengoed als de intellectueele activiteit van den mensch. Adelaïde zegt hem dat dit alles nieuw klinkt voor haar en onbekend. Het maakt haar angstig voor het leven. Zij wenschte maar één liefde tusschen man en vrouw zonder dat duistere en leelijke. Waarom moet dat er bij zijn? Doch de jonge dokter zegt dat men moet trachten den angst langzaam te overwinnen. Dit kan lang duren en zwaar vallen. Terwijl hij dit zegt valt het laatste blaadje, uit zijn aster. Hij plukt twee andere

bloemen en bekent dat het hem een wreeden, innerlijken strijd heeft gekost om dien afkeer te overwinnen. Thans is hij er over heen. De natuur is wonder en schoon. Zijn afkeer is gelouterd tot een passielooze bewondering voor het Schoone in de natuur, in het menschelijk lichaam. Hij staat voor haar, met zijn rug gekeerd naar de verandah, en reikt haar een aster. Zij neemt ze en zijn hand er bij. Hij drukt haar fijne sidderende vingeren en zij den rug van zijn hand tegen haar borst. Nu voor het eerst fluistert hij dat hij haar lief heeft en dat zij zullen trouwen in Juli. Nog vier maanden.

Vaak heeft zij sprookjes gelezen van zuivere liefde, edele minneverklaringen van vier bladzijden in de romans. Hoe heeft zij verlangd eens eenmaal in haar leven de zoete bedwelming te ondergaan van die verrukkelijke extase. De man die de vrouw omringt met al het vuur van zijn gevoel en den luister van zijn geest. Ik heb u lief! Maar dit alles zal het leven niet zijn zooals het is.

Hij vraagt geen jawoord. Hij zegt: over vier maanden zullen we geheel van elkaar zijn. Zij rilt. Geheel van elkaar zijn!

Het was voor de ouders een groot geluk.

Nog vier maanden. Om de 14 dagen komt de jonge dokter zijn verloofde bezoeken.

In het stom dorp waar Adelaïde woont gebeurt niets. Toch moeten ook daar de menschen iets hebben om over te praten en veefokker Reynders zon op wraak. Hij vond iets dat niet gelogen was: dat notaris Roothooft schromelijk veel geld had verloren in mislukte speculaties en dat verleden week in Antwerpen een bank was gesprongen waarvan hij een der voornaamste aandeelhouders was.

Hiertegen kon nu niemand protesteeren, feiten zijn feiten. En deze waren zoo waar dat de rijke notaris liet aankondigen een ‘openbare verkooping van een prachtig heerenhuis’. Hij had er zoo twee staan in het dorp en het heette dat hij ze wel allebei zou verkocht hebben als het niet geweest was van dat huwelijk van zijn dochter. Over vier maanden, ja. Maar het kan er aardig toegaan in de wereld. Die het huis kocht was een oude blokmaker met een neus als een aardbezie, één puist en wrat. Gedronken had de vent anders nooit maar hard gewerkt, gewroet en tot het vuil onder zijn nagelen gespaard en gepot. Stilaan was

hij een groothandel in klompen gaan drijven, een grooten handel. Hij was nu schatrijk. Dat was ook alles. Met zijn twee dochters kwam hij naar den verkoop. ‘Honderd tachtig duizend begot,’ zei hij na een lange aarzeling en had het.

Wie daar niet waren: Adelaïde en Fonske. Het kan er zoo vreemd toegaan. In den laatsten brief dien Adelaïde geschreven had stonden vurige bekentenissen. Mijn schat, mijn held, mijn alles. Doch hoe innig zij hem ook liefhad, datgene wat wij laatst nog besproken hebben, datgene wat men moet leeren overwinnen, boezemde haar nog immer angst in, ja angst. Doch zij vertrouwde dat hij haar hierin zou begrijpen. Zij voegde ook bij den brief een afzonderlijk biljetje met verzoek dit na lezing onmiddellijk te verbranden. Het betrof hunne discussie: waarin bestond de eerste zonde van Adam en Eva? P.S. Ik ben natuurlijk druk bezig met mijn trousseau: wit linnen en ondergoed en zoo. Ik heb twaalf combinaisons en twaalf fijn zijden hemden gekocht. Een droom! Dag liefste ventje ... in spe! je klein stouterikske (Je weet wel, wat ik bedoel). Hier ligt een kus voor je, hier.

Op dezen brief geen antwoord. Veertien dagen later geen bezoek van het liefste ventje. Veertien dagen later nog geen bezoek. En veertien dagen later wandelde de jonge dokter gearmd met de dochter van Peer den blokmaker, met Wiske Joncken, door het dorp. Dit zagen de notaris Roothooft, mevrouw Roothooft, en Adelaïde Roothooft ieder met hun doodsbleek gelaat en trillende lippen achter een gordijntje. De notaris die zijn hevige ontroeringen steeds in een andere taal uitdrukte zeide: ‘Je remercie Dieu de ce qu'Il t'a préservée, ma fille, du plus grand malheur. Tu ne t'es pas salie à cet individu.’ - Mevrouw Roothooft begon luidop te kermen. Adelaïde echter ging met slaapwandelaarstap de trap op. God moge haar de zonde vergeven.

VI.

Eenige dagen lang ging zij verdwaasd door het huis, en het dorp, lachte tegen Mr. Buysers, boog zich hijgend over zijn schriftuur en prees zijn geschrift waarin zij, naar zij zeide, iets wulpsch zag. Daarna deed zij haar spannend kleedje aan om Ernest te ontmoeten. Achter op zijn moto zat zij en waar hij met haar al naartoe tufte mag de duivel weten.

Mevrouw Roothooft sliep niet meer. En op een nacht hoorde zij gerucht in de kamer van haar dochter, deuren kraakten open, kraakten toe. In een dun wit waaierig nachtkleedje stond Adelaïde in de kamer, naderde het bed. Mevrouw Roothooft deed als haar man de notaris, deed of zij sliep. Stil sloop het meisje nader, boog zich over het bed, legde den arm om het hoofd der moeder, den mond aan haar oor: ‘Moeder, of ge nu slaapt of niet, ik moet met Ernest trouwen.’ Haar vader had het zoowel als haar moeder gehoord, maar dit was aan niets te merken, behalve dat hun adem wat vlugger ging.

Adelaïde ging zooals zij gekomen was. Het sloeg één uur.

Het sloeg 5 uur in de slaapkamer. Mevrouw Roothooft keerde zich om, in het bed en jammerde zoo stil dat men het klapperen van haar tanden hoorde: Ik kan niet slapen. De oude notaris schoof zijn arm onder haar hoofd. Het was gelijk weleer. Hij kuste haar. Zij weende aan zijn borst, zij met haar grijs hoofd, aan zijn borst waarin het haast niet meer klopte.

Notaris Roothooft ging den ouden dokter spreken over het dringend huwelijk van zijn zoon Ernest met zijn dochter Adelaïde. Mannen van eer als zij beiden waren en op den goeden naam der wederzijdsche families fel gesteld, kwamen zij snel tot akkoord.

Tusschen hun snikkende ouders in omhelsden elkander dokterszoon en notarisdochter. Geen woord werd gewisseld over de boodschap der schande in het nachtelijk uur.

En in die dagen gebeurde er inderdaad iets in het stom dorp waar Adelaïde woonde. Vooreerst trouwde Fonske Tierens met Wiske Joncken. Zestien rijtuigen. Een week later trouwde Ernest met Adelaïde. Veertien automobielen. En tot overmaat van sen-

satienieuws ging het gerucht dat mevrouw Reynders opnieuw zwanger was. Voor over drie maanden. Het jongste zou dan elf maanden zijn. Het volk kan wreed zijn in zijn spot en ongenadig. Dat kinderen niet altijd zegen brengen want dat kindje rukte het gezin en het geluk der Reyndersen uit elkaar. Dit werd verteld in de dubbele haag volks die aan de kerkdeur wachtte tot de jonge dokter met zijn vrouwke buiten kwam.

De vier jonggehuwden gingen de twee mooie huizen betrekken waarvan notaris Roothooft er een verkocht had. Zoo woonden zij naast elkander maar zij wilden niets gemeen hebben en spraken elkander niet aan. De vijandschap vrat in de families die groepen vormden. De Tierens en de Jonckens tegen de Verhaeghens, de Roothoofts en de Reyndersen. Maar van de kwaadsten waren Jufvrouw Verlinden en Cato de pastoorsmeid. Door haren invloed bleef het een tijd lang hangend of de pastoor al dan niet partij zou kiezen. Dit was een moeilijk geval. Aan den eenen kant meer geld en dit is wel het slijk der aarde maar zelfs in den wijngaard des Heeren een onmisbaar slijk. Aan den anderen kant meer chique. Maar de

onderpastoor zei: ‘Aan beide kanten brave christen menschen en Onze Lieve Heer is van geen een partij, Cato.’ Hij ging er met vuile voeten door toen hij de meid onder vier oogen aanpakte. Als hij geen priester geworden was zou hij zeker, zooals zijn broers, 's Zondags in de herbergen gevochten hebben en dit ruw instinct zat er nog wat in. Hij dreigde Cato met haar en huid op te pakken en naar de dekenij te dragen waar zij rekenschap zou moeten geven. Als hij iets zegde meende hij het en zij moest niet denken dat hij bang was voor den praat van het vrouwvolk. Kom maar af! de pastoor koos geen partij maar lette wijselijk op zijn doen en laten. Hij staakte zijn regelmatige bezoeken niet, maar verdeelde ze tusschen de oneenige families. Na eenige pogingen om hem in de partij te betrekken te hebben afgeslagen met zooveel takt als hij maar bezat, begon hij te voelen dat hij overal te veel zat en gewantrouwd. De onderpastoor legde geen bezoeken af. Hij zeide: ik kom maar eens effekens binnenloopen. Hij liet er een lach achter of een stevig goed woord.

Zoo liep hij ook binnen waar de pastoor

nooit kwam, bij de jonggehuwden. Hij zag aan Adelaïde dat zij gelukkig was, maar was weer even gauw de deur uit.

Adelaïde was gelukkig. Ja, die twee hadden elkander goed gevonden. 's Avonds zaten zij onder de verandah. Nog wat zon in den vredigen druivelaar. Zij had een mooi filetwerk onder de hand, hij een boek en hij rookte uit een studentikozen oliekop. Om halfelf moest zij hem de les opvragen en hij kende ze. Ja, hij studeerde zeer goed. Ook in hem was er iets veranderd. Wat krijg ik nu, riep hij, omdat ik goed geleerd heb en braaf ben geweest? Dan vloog zij hem om den hals en kuste hem, kuste hem als een razende. Zij was toch zoo gelukkig. Hij droeg haar op den arm naar boven terwijl zij hem woorden in het oor fluisterde die hen beiden deden giechelen. En hij beet in haar wang.

Als Ernest naar Leuven was kon het besef van haar geluk ineens zoo voor haar staan als een levende verschijning. Zij bezag haar geluk. Soms overviel zij de piano. Die sprak dan voor haar, die zong haar weelde.

Vier maanden na dat huwelijk beviel Mevrouw Reynders van een jongetje. Heel het dorp sprak er over dat de veefokker een

dokter uit de stad had gevraagd. Waarom? Wat er eigenlijk achter zat, wat er van waar was, om 't even, hij moet toch zijn reden gehad hebben, die Reynders. Maar intusschen verbaasden zich de oude Roothoofts met den dag meer en meer. Bij Adelaïde nog altijd niets. De oude notaris praat over deze dingen niet of ongaarne. ‘Ja, zegt hij en slaat de oogen neer, ja, vreemd toch hè, vreemd. Ze zei het toch zelf.’ Mevrouw zegt: Het is een truc geweest, Adolf, zij dacht dat wij anders niet zouden toestemmen. Hij zwijgt en na een poos: ‘Als het een truc is geweest, dan hebben wij dat allemaal voor niets geleden.’ Zij ziet hoe hij gebroken op zijn stoel zit; al zijn haar is spierwit.

VII.

Met den jongen dokter gaat het uitstekend. Hij heeft zich ook een motocyclette gekocht. Van eerstaf is hij dokter geworden van een groot papierfabriek in een aangrenzend dorp, daarna dokter van het gasthuis en onlangs heeft hij nog een derde benoeming gekregen in een dorp nog verder af. Het heeft in de gazet gestaan, maar niemand weet goed te vertellen wat het precies is. In elk geval, tweemaal per week tuft hij daar naartoe. Overigens krijgt hij het van langsom drukker, ook in het dorp. Hij is een dokter van vertrouwen. Men zegt dat hij een auto gaat koopen.

Voorloopig koopt hij, juist negen maanden na zijn huwelijk, een kindje. Hoe gewoon is de gang van de wereld en steeds dezelfde. Elf maanden later koopt hij een tweede kindje. Op dien zelfden dag ontvangt Adelaïde een telegram uit Leuven. Er door met onderscheiding. Ernest.

De moto van Ernest en de auto van den doop kwamen in tegenovergestelde richting

door de straat en hielden op hetzelfde oogenblik stil. Rond den gelauwerde en rond den gedoopte waren vergaderd de vijandelijke families en verheugden zich. Maar hoe kwam het, een pijnlijk woord is zoo gauw gevallen! ‘Zie me dat gelukkig ding toch, zei Mevrouw Verhaeghen, en wees op Adelaïde die stralend door het huis liep. Zie me dat gelukkig ding toch. En denk dan maar eens aan het arm bleek dutske van hierneven.’ Er viel een ijzige stilte.

Het werd laat. Adelaïde hield de piano. De oude dokter Verhaeghen vertelde grapjes uit zijn kazernetijd als dateerden ze van gisteren. Over zijn glas champagne heen gesticuleerde hij als een bevelhebber die zijn manschappen ten strijde voert of een vaandrig die de vlag tegen wind in houdt. De notaris slurpte maar aan zijn glas, liet geregeld sigaarassche op zijn vest vallen en staarde ernstig voor zich uit. Opeens stond hij recht, tikte op het tafelblad en sprak tot allen. Eer hij gevolg gaf aan het verzoek van zijn vrouw, moest hem iets van het hart. Een ongelukkig woord was in het begin van dezen schoonen familieavond gesproken. Wel paste het hem, grijsaard niet meer, zoo

dicht bij het graf nog gewag te maken in de wereld. Hij moest zich maar wennen aan de gedachte dat binnenkort alles zonder hem zou gaan beter dan met hem.

Dokter Verhaeghen onderbrak met een gebaar en een lach, maar Mevrouw Roothooft die achter haar man stond, deed hem snel teeken dat hij zou zwijgen. Tegenspraak maakte 't maar erger. En er viel een zware stilte. De notaris sprak.

Hij had zich immer om de stem van het geweten bekommerd, want hij wist: het geweten is het eenige, dat ons gelukkig kan maken. Elken dag had hij zich afgevraagd: ben ik niet onrechtvaardig geweest en heb ik me van mijn huwelijksplichten gekweten. Hem ouden man, zoo dicht bij het graf, paste het niet te bluffen over deugd en zuiverheid. Maar één zaak moet de mensch in acht nemen: onderworpenheid aan God, den schrikkelijken rechter en in 't vervolg te vechten tegen alle bekoringen en verzoeking. Ja, tot den laatsten snik.

Een ongelukkig woord werd hier gesproken. Zijn eigen dochter werd om hare gezondheid geprezen boven een bleeke zieke vrouw met twee kinderen. Hem ouden man,

zoo dicht bij het graf, paste het niet te oordeelen, noch de vreugde der vergaderingen te storen. Maar hij streed voor de zuiverheid van zijn eigen geweten. Ja, tegen zijn beste vrienden, tegen zijn eigen vrouw, tegen zijn eigen dochter. Zijn eigen dochter hem lief als zijn oogappel. Indien uw hand u ergert, kap ze af. Indien de liefde tot uw eigen dochter u leidt in verzoeking, breek die liefde, breek uw oud hart. Wanneer is een mensch gelukkig? Als hij er goed uitziet en tevreden? God hoort hem als hij zegt: de mensch is alleen gelukkig door het geweten. Die stem hier van binnen.

Hij wil niet zijn eigen dochter prijzen onvoorwaardelijk. Is zij beter dan de zieke vrouw hiernaast, de vrouw die ons noch genegen, noch sympathiek is? Wie zal het zeggen? Gezondheid ten koste van zonde is verfoeilijk en een gruwel in Gods oogen.

Hij neemt zijn glas. Ik drink dus, zegt hij, op uw gezondheid, duurbare dochter Adelaïde. Hij drinkt. Niemand roert zijn glas aan.

Nu zou ik nog een gedetailleerd verslag kunnen inbrengen, vervolgt hij, over den zwaren finantieelen slag die mij, ouden man,

getroffen heeft. Ik heb hierin niets te verbergen. Het rechte pad heb ik steeds bewandeld. Hier is het volledig dossier dat ik u dadelijk zal lezen. Hij vouwt twee nummers van de ‘Libre Belgique’ open op zijn schoot. Vooraf verklaart hij dat zij zonder twijfel 40% zullen uitkeeren. Maar nu ben ik moe. Verontschuldigt mijn hooge jaren. Als ge mij toestaat voor vijf minuten de oogen te sluiten ben ik onmiddellijk tot uwe dispositie.

Hij zet zich neer, mompelt ‘tot uwe dispositie’ en snorkt. Al de gasten nemen afscheid behalve de Roothoofts zelf. Zij logeeren vannacht bij hun dochter. Adelaïde is wat onrustig en gejaagd, maar Ernest heeft haar gauw gerust gesteld. ‘Word maar geen tobber als uw papa,’ zei Ernest. Hoe lachte zij ontspannen en verlost toen het 's anderdaags morgens uitkwam dat papa zich niets meer van de speech herinnerde. Papa wordt oud.

Maar zijn oude dag was toch niet gansch vreugdeloos. Hij verkocht groote weiden en landerijen die hij nog liggen had in de gehuchten en men zag hem blijder worden naarmate hij meer kapitaal kon afdragen

om de failliet te dekken. Zelfs begon hij zich te verteederen in zijn zondarigen klerk. Hij riep hem bij zich en vermaande hem over zijn ongeregeld leven. Waarom trouwde hij dan niet? Geen broodwinning? Hij zou zijn maandloon met een derde verhoogen. ‘En kom nu maar eens uw aanstaande vrouw voorstellen. Ge ziet dat ik oud word.’

Eenige maanden nadien mocht hij den hemel danken voor het blijdste nieuws dat hij had kunnen wenschen. Mevrouw Roothooft kon er niet van blijven zitten, kleedde zich gauw aan en zei door een spleet van de bureaudeur dat zij eens effekens in het dorp ging. Regelrecht naar dokter Verhaeghen maar daar hadden ze 't ook juist vernomen; vandaar naar de Reyndersen, naar den onderwijzer, naar den koster en zij sprak zelfs jufvrouw Verlinden aan die met mevrouw Claesens en juffrouw Hellingen aan de deur zat te breien.

Het ging Ernest en Adelaïde nu toch zoo goed. Twee jaar lang hadden ze de wederzijdsche ouders geld gekost, maandelijks zoo veel. Maar het huwelijk had hem beter gemaakt. Hij had nu schitterende studies

gedaan, had zich gevestigd als apotheker. Joviaal als zijn vader was hij, en het volk had graag met hem te doen. Soms kwam Adelaïde zelf voor om een doosje purgeerpillen of een fleschje teinture d'iode te gerieven. Een mooie blozende vrouw was zij geworden, een schoonheid. Als ze maar niet te zwaarlijvig werd.

VIII.

Tot nu toe had de roes des huwelijks geduurd, gewoed. Nu kwam stilaan de eerste inzinking. Het leven dat zij voelde bewegen in haren schoot riep andere droomen en verwikkelingen wakker. En er was iets dat Ernest rustiger maakte. Zij waren niet meer twee groote kinderen die stoeiden en ravotten van verliefdheid. Hij begon om harentwil bezorgd te worden voor het tochten van de deuren. Hij vroeg nooit meer iets te halen waarvoor zij de trappen op moest; dat haalde hij zelf, zonder iets te zeggen, al fluitend. Eens had Adelaïde hoofdpijn en toen wandelde hij bezorgd naar zijn oudershuis om er met papa eens over te spreken. Papa lachte hem uit.

Op een avond was de onderpastoor effekens komen binnenloopen. Hij wou den tooneelbond onder leekenleiding stellen. De katholieke kring moest concurreeren met den bond der socialisten en dat kon hij niet zoo lang men zonder vrouwenrollen moest spelen. Maar de priesters mochten geen

vrouw op het tooneel toelaten. Er zat dus niets anders op dan den bond onder betrouwbare leiding van leeken te stellen. Hij had gedacht aan Ernest voor het presidentschap. Lang over en weer gepraat tot Ernest aannam, maar op conditie dat men samen een glaasje wijn bleef drinken. Ook in zooverre kon hij de gunsten der wereld aanvaarden, zei de onderpastoor. Hij was altijd vroolijk dieo nderpastoor. ‘Ge kunt niet gelooven, kinderkens, zegt hij, hoe blij ik ben als ik zie dat het u goed gaat en dat ge gelukkig zijt.’ - ‘Dat zijn we,’ zei Ernest. - ‘Goddank,’ zei Adelaïde. - ‘En daarom hebben we er maar een derde bijgevraagd,’ zei Ernest. - ‘Proficiat, zei de onderpastoor, proficiat. Dat is volgens den Bijbel, boek Genesis, de goede raad van Ons Heer zelf. Proficiat, ik hef mijn glas en drink op de blijde gebeurtenis.’ Adelaïde zette een fijn kantje aan een heel klein hemdeken. - ‘We hopen dat alles goed zal gaan,’ zei Ernest. En Adelaïde: ‘Als 't God belieft.’ - ‘Als 't God belieft, riep de onderpastoor, en dat zal het.’

Het werd toen zoo innig in de kamer. De klok tikte vergenoegd. ‘Och, zei Ernest, men is toch maar eerst getrouwd als er een

kind is.' Dat kende de onderpastoor niet zoo goed, hij wist alleen dat het niet modern klonk. - 'Hoe kunnen de menschen zoo zijn,' zei Adelaïde. Het hemdeke was af en zij toonde het. Kijk toch, Ernest, hoe klein. Hoe lief! Voor den duizendsten keer haalde zij uit de schuif al wat zij al gereed had, de hemdjes, de doeken, de lijfjes, plooide ze open, vouwde ze toe. De man en de priester zagen haar doen. 'Als ik zie hoe een moeder is, denk ik aan mijn moeder en zeg bij mezelven: zoolang iedere mensch een moeder zal hebben zal toch niemand op de wereld misdeeld zijn.' - 'En dat zullen ze nog zoo gauw niet uitvinden, beweerde Ernest, kinderen zonder moeder.' - 'Ge zegt daar zoo iets, zei de onderpastoor. Er zijn toch al vrouwen die het moederschap weigeren, dat is toch al uitgevonden. De ongeboren kinderen zijn toch in zekeren zin kinderen zonder moeder.'

Toen zei Adelaïde: Ja. Van heel ver, heel ver, zeide zij: Ja.

- 'Maar dat wreekt zich,' zei de onderpastoor.

Adelaïde snel: 'Hoe wreekt het zich dan?'

Ernest lacht. 'Dat is nu weer echt een onderwerp voor jou, hè?'

- ‘Hoe het zich wreekt, zei de onderpastoor, och dat merkt ge zoo gauw. Ofwel hebben ze aan elkaar niet genoeg en zoekt een van de twee den eeuwigen derden persoon, ofwel straft God ze in hun kinderen. En dat mist nooit. Wij priesters weten dat.’

De nacht was zeer onrustig voor Adelaïde. Ernest luisterde naar niets. Hij liep midden in den nacht naar papa. Papa lachte hem uit en zei tot Adelaïde: ‘Ik moest u eigenlijk in den hoek zetten. Dat doen ze met kinderen. En die groote lummel is veel te gek met u.’

Eindelijk werd het kindje geboren en het scheen hun toe of zij het jaren lang hadden verwacht. Het was een schoon jongsken en zij lieten het doopen Eric. Het woog elf pond en mat 0,62 m. Een pracht van een kind. Dat van Reynders, het tweede, woog maar negen pond; dat van hierneven, het tweede, maar zes en half. Maar als de kleine Eric gedoopt was en ze legden hem moeder weer in de armen, begon die moeder te weenen. Neen dat was geen weenen, huilen deed ze, als een dier. En zij wrong zich over het zuigelingsken. Voor de mannen was het niet aan te zien. Zij verlieten de kamer snuitend en kuchend. In de keuken staken

zij een sigaar op, zetten zich en zwegen. De twee mama's zorgden, de eene voor het kindje, de andere voor het moedertje. Maar toen hoorden die van beneden haar ontzettend gillen, dat haar kindje zou sterven. Zenuwen, zei notaris Roothooft, zenuwen. Hij stond op en ging den hof in, zacht weenend.

Later zei Ernest: ‘In den beginne voelt ge niets dan onrust. Ge hebt niets aan uw geluk. Bij mij is dat nu gedaan. Waarom zouden wij ons kind niet kunnen grootbrengen zoowel als anderen? Maar mijn vrouw is er nog niet over heen.’

Inderdaad, neen. Het was pijnlijk om te zien hoe zij haar kindje verzorgde, angstig voor duizenderlei besmetting, tochtjes, plotse verandering van temperatuur. Zij sprak gedurig over het jongste kindje van Caluwaers den kruidenier, dat voor een paar maanden gestorven was. Het had een toeë veiligheidsspeld ingeslikt en de moeder was er eerst nog niet erg ongerust in geweest. Zij had het kindje maar Haarlemmer olie ingegeven, maar eenige dagen later kwam er niets dan een verroeste helft van een speld af. Toen hadden ze 't schrikkelijk huilend wichtje

met een auto in vliegende vaart naar 't gasthuis in Antwerpen laten brengen. Natuurlijk gelukte de operatie, die gelukt altijd, maar drie dagen later was het kindje toch maar dood. Ernest was het al beu gehoord, zoo dikwijls als Adelaïde dat vertelde. ‘Zwijg mij van dat kindje van Caluwaers,’ riep hij geprikkeld. Dikwijls kwam Adelaïde angstig in den winkel geloopen als ze 't kind een nieuwen doek had gegeven. ‘Ik weet goed dat ik vier toespelden had, ik heb er drie in zijn doekjes gespeld en nu is de andere weg. Ventje, toe kom toch eens zoeken!’ Vijf, zes keeren na elkaar kon zij de doekjes weer los en aandoen om de spelden te tellen en te zien of er geen los in de plooien zat. Zij legde het wicht nooit in zijn wieg zonder die nog en nog eens om te keeren, of er geen speld in lag.

In den beginne voelden zij geen van beiden wat zij afstonden aan het kind. Het was Ernest die zekeren avond zeide dat zij een week lang elkaar niet eens goeden nacht hadden gekust. Toen werd Adelaïde zeer lief voor hem. Een tweede angst nam bezit van haar, de angst haar man te verwaarloozen. Als Adelaïde plotseling heel lief werd voor hem,

hem bedankend voor al zijn lieve attenties, voelde Ernest dat zij van verre tot hem kwam en dat zij op hem aangedreven werd door iets schichtigers dan liefde. Vrees? Dat voelde hij niet. Adelaïde wist dat hij het niet voelde. Dit was het allereerste dat zij niet samen wisten. Iets van haar verborgen leven voor het huwelijk keerde terug: de angst dat het dubbele leven mocht terugkeeren. De eene angst dreef de andere voor zich uit. Nu en dan liep alles te hoop en dan liep zij door het huis, van de kinderkamer naar den winkel, van het kind naar den man. Zij stond opeens achter den toog. ‘Wat is er?’ vroeg hij, en bezag haar. ‘Och, zei ze, ventje, ik hoorde u zoolang met iemand spreken, ge moet ook lief zijn voor mij.’ Hij was dan lief voor haar, maar niet zooals vroeger. Zij voelde het onbewust, alsof hij iets achterhield: zij kon niet genoeg liefde uit hem persen. Het vermoeide hem. ‘Ik kan u toch niet staan kussen hier in den winkel, zeide hij, men ziet het van op de straat.’ Het was maar een boerenmeisje van een jaar of acht dat aan een suikerstek stond te zabberen voor de vitrien. ‘Om dat kind wilt ge me niet kussen, klaagde zij, maar om

mijnentwil wilt ge dat babbelen in den winkel niet laten. Ge komt niet eens naar ons kindje kijken.' Hij beweerde dat hij met niemand gebabbeld had; er was niemand geweest. Dan vond zij dat hij zeker tot bij het kindje had kunnen komen. 'Ge zijt lastig, Adelaïde,' besloot hij. Zij begon te weenen en ging. De woorden van den onderpastoor stonden voor haar. Zij was ongelukkig.

Sedert het kindje er was kwam mama dagelijks. Tevoren had zij nooit die behoefte gevoeld: de jonggehuwden hadden genoeg aan elkander. Nu was er het kindje en Adelaïde moest haar bij zich hebben. Een verblinde, vreemde angst dat God haar straffen zou in dit teere wezentje benam haar zekerheid en rust. Mama lachte er om en zei dat het wel gauw zou overgaan. 'Als ge maar eens een tweede hebt,' zeide zij. Een tweede! Een dubbele angst! Twee om te verliezen in plaats van één! Er sloeg een kou op haar hart. Zij zou nooit een tweede kindje durven hebben, maar dierf het niet zeggen. Mama begreep er niets van, maar hoor eens, kindlief, ik hoop maar dat ge geen tobber wordt als papa. Gelukkig dat Ernest een vroolijk karakter heeft. Ik

heb papa moeten recht houden van toen we getrouwd zijn, anders was die nog gek geworden. Ja zeker, waarom schrikt ge daarvan? Stapelgek. Toen zei Adelaïde: Gek worden, dat begrijp ik.

IX.

Met dat president- en leidersschap van den tooneelbond had Ernest nogal werk en hij ging er gansch in op. Vroeger kon hij niet van huis gaan en nu trachtte hij naar de avonden van de repetitie. Het was een heele vernieuwing die hij tot stand bracht: moderne stukken en modern spel. In gansch den omtrek was zoo iets niet te zien. Hij speelde zelf mee en wat hij van zijn rol maakte was een creatie. Het scheen dat de pastoor met die historie van gemengd tooneel niet ingenomen was, zoo ging althans, in den duik, het gerucht. Dat gaf den president nog meer moed. Wat is edeler en mooier dan het goede te doen tegen den wil van die u ambtshalve zouden moeten steunen? Die heerlijke rol van gesmade pionier! De pastoor mocht komen kijken achter de schermen, om 't even wanneer. Scherpe scheiding tusschen spelers en speelsters, of liever hij zeide: mijn acteurs, mijn actricen. En na de herhaling 's nachts, bracht hij zelf zijn actricen tot aan de deur van hun huis.

Vrijagies liet hij niet toe, nooit! Wel was 't onvermijdelijk dat de jongelui van dichter bij elkaar leerden kennen als ze samen herhaalden, maar had de pastoor liever dat dit gebeurde in de danszaal of de kinema? Hij schreef een studie over het gemengd tooneel waarin hij met klank en kracht al de bezwaren ertegen vernietigde en de praktische noodzakelijkheid ervan onomstootelijk bewees. ‘Van uit een opportunistisch apostolaatsstandpunt,’ zeide hij.

Een prachtige aanwinst voor den bond was mevrouw Reynders-Bolsius. Haar moeder was een zangeres geweest en zij zelf zong zeer schoon. Zij beweerde nooit te zullen meespelen, maar zorgde voor kostuums die zij zelve kocht, sneed en naaide. Daarbij zong zij liedjes van Hullebroeck tusschen de bedrijven en achter de schermen hield zij zoowat inspectie.

Eigenlijk was zij maar een cafédochter en toen zij trouwde was haar man maar een klein slachterke-van-niets dat zijn stiel geleerd had als slagersjongen te Brussel. Zij hadden een beenhouwerij geopend in een groot socialistisch nijverheidsdorp, hard gewerkt en rap fortuin gemaakt. Toen hadden

zij hier de villa gekocht die zij nu bewoonden. Reynders kocht en verkocht kalveren, runderen en koeien. De weien rond zijn villa liepen vol vee. Hier waren de Reyndersen nette menschen. Kwatongen vertelden dat mevrouw vroeger ‘een jaar weg’ geweest was. Ze moest ‘met nen type’ in Frankrijk hebben gezeten, maar dat was nu gedaan. Er is ook iets geweest tusschen Reynders en den jongen dokter Tierens, maar wat? De menschen praten zooveel.

Adelaïde was er toch niet gerust op. Tijdens de vertooning werden vreemde onrusten in haar wakker. Links van haar zat Reynders zelf met zijn oudste dochterken, rechts zat mama. Zij vond dat Mevrouw Reynders zich te jong gekleed had en was geërgerd over het decolleté. Er kwamen in het stuk drie meisjes op; in het wit waren ze, mooi. Maar als zij niet op het tooneel stonden was Adelaïde ongerust en opeens dacht zij hoe Ernest haar soms verraste als hij, stil achter haar geslopen, haar hoofd in zijn armen nam, haar gansche lichaam krachtig achterover boog en dan heel zacht een langen zoen legde op haren mond. Maar was Mevrouw Reynders niet ook achter de scher-

men? Of was zij juist daarom ongerust? Ernest had de hoofdrol. Hij had een spannende broek aan en een wollen tricot: lenig, krachtig en schoon. Mama boog zich naar Adelaïde. Of ze niet fier was over zoo'n schoonen man? Het doorstak haar als een lange fijne priem.

- ‘Gij valsche belager, riep Ernest, en heel de zaal rilde koud, mijn goederen kunt gij rooven, mijn vrouw en kinderen laten verhongeren, mijn handen kunt gij binden en tref mij, zoo gij durft, in 't hart, dan zal ook de mond die u aanklaagt zwijgen. Maar ik geloof in God die rechtvaardig is en dat de zonde op den zondaar wederkeert. God kent het uur van zijn wraak.’ Adelaïde rechtte zich, haar oogen glinsterden vreemd en groot. ‘Blijf zitten,’ zei mama. Maar Adelaïde zag het gelaat van den onderpastoor in dat van haren man. Ofwel hebben ze aan elkaar niet genoeg, zeide hij, en zoekt een van de twee den eeuwigen derden persoon, ofwel straft God ze in hun kinderen. En dat mist nooit. Wij priesters weten dat. Daarna ging heel het stuk onwezenlijk aan haar voorbij. Zij begreep niets meer. Onder het uitgaan zeide zij tot mama dat Ernest fel geleek op

den onderpastoor. Mama bezag haar en vond dat nu heelemaal niet. Papa zag ook altijd gelijkenissen die niet bestonden, dat hebt ge weer van papa, zeide zij.

Buiten op de stoep begon Adelaïde opeens te loopen. Het was donker en laat. Zij liep altijd maar harder, kreeg den sleutel niet in het slot en begon te gillen dat er iets gebeurd was thuis. Iemand kwam bij, nam den sleutel en opende de deur. Adelaïde sprong in den winkel, liep tegen den scherpen kant der openstaande deur, viel achterover, sprong recht, vloog de trap op, zag haar kind en viel over de wieg in bezwijming.

Eerst was Ernest kwaad geweest. Met die verdomde ongerustheid! Waarom toch? Maar Adelaïde was zoo stil en gedwee en zijn humeur over de mooie vertooning zoo opgewekt, dat hij oversloeg in bezorgdheid en zij moest maar gauw te bed gaan. Ik heb zoo'n hoofpijn, zoo'n hoofdpijn, klaagde zij zacht, en dan altijd weer: zoo'n hoofdpijn. Als een klein kind. Zoo zag hij haar en hoe mooi zij was. Hij kuste haar innig. Zij klaagde voort, heel zachtjes, zoo'n hoofpijn, en hij had het graag. Het venster stond open.

Hij zat naast het bed een pijp te rooken. ‘Nu kan ik toch niet slapen, Adelaïde.’ Hij vertelde, naïef als een schooljongen en enthousiast. ‘Als ik daar uitvoer tegen Lowieke van Fons den schilder, die geweldige speech daar, toen zag ik de gezichten naar mij toekomen. Ik trok de heele zaal omhoog en ik was er in, hoor! Het ging vanzelf, want ik heb er zeker vijf of zes zinnen bijgedaan. Ik zal nog eens een drama schrijven, dat word ik gewaar.’ Toen boog hij zich over het bed en fluisterde innig over het drama dat hij zou schrijven en opdragen aan haar. Er zou een rol in komen voor een kindje van vier jaar, of drie jaar, neen voor een kindje van twee jaar, want over een goed jaar was het drama af. ‘Neem dat Eric twee jaar is als we het spelen. Luister zoo is het slottooneel. Daar staat de oude vader die voor de vlaamsche zaak in de politiek gegaan is. Maar de verleiding was te groot: hij is minister geworden en ontrouw aan zijn volk. Hier staat zijn zoon, dat ben ik. Ik ben vader opgevolgd, vlaamsch idealist, en ik heb groote frasen verkocht van wij eischen ons recht, enz. Maar op een zeker oogenblik heb ik mij ook laten omkoopen.

Wat het precies is moet ik nog uitdenken, dat weet ik niet. In alle geval het volk dat mij als leider gevierd heeft komt in opstand. Beneden in de straat huilt en tiert het. De eerste steenen vliegen al door de ruiten. Zij gaan het huis bestormen en in brand steken. Ik ga aan 't venster maar een hagel van steenen drijft mij terug. Ik ga weer en weer hetzelfde. Dan neem ik den kleinen Eric uit de wieg, ik houd hem hoog voor mij uit. Zoo sta ik in het venster. Alles wordt stil, alles zwijgt. Dan, Adelaïde, dan steek ik een speech af en ik zeg: Ja, het is waar, arm volk, wij hebben u verkocht. Zie deze snikkende grijze man, zie mij zijn zoon, wij zijn de judassen van Vlaanderen, wij verdienen wat gij ons aandoet. En toch smeek ik u: laat ons leven. Wij zullen ons terugtrekken uit alle actie, wij zullen kleine duistere burgers worden en leven in 't verborgen. Leven voor dit kind. Ik zweer u, dit kind zal ik opvoeden voor u opdat het niet zijn vaders voorbeeld volge maar leve alleen voor u, strijde voor u, zijn leven geve voor u. Bedrogen volk, volk van Vlaanderen, sedert een eeuw door ons verkocht voor miserabele zilverlingen, in deze on-

schuldige kinderoogen gloort de dageraad uwer bevrijding.’

Hij staat in het midden van de kamer met zijn armen in de lucht, ziet Adelaïde weenen en schrikt. Zij antwoordt: Ik heb zoo'n hoofdpijn, ik zal gek worden. Hij is heel lief voor haar maar begrijpt niet. ‘Ja, zegt hij, dat kan pijn doen, dat moet ge mij niet zeggen. Zoo ben ik eens in 't college, bij 't balspel, in volle vaart met mijn kop tegen een ijzeren pilaarken van de galerie geloopen. Ze dachten allemaal dat ik morsdood was. Een maand lang heb ik daar hoofdpijn van gehad, zeg.’ Dan zwijgt Adelaïde en weent zachtjes.

De hoofdpijn duurde ook dagen en Adelaïde was zeer stil. Zij dacht: ik zal gek worden en dat zal de straf zijn. Maar de onderpastoor had gezegd: ontrouw van een der ouders of ongeluk met de kinderen en dat stelde haar soms gerust: de straf was dat niet, was er nog niet.

X.

Zij had niet graag meer dat mama kwam, liever had zij de mama van Ernest. Dat was een kleine, zachte innemende dame, een bescheiden mensch. Die kon zoo stil door het huis loopen zorgen. Bij haar man, den uitbundigen dokter, had zij geleerd te zwijgen en van altijd te moeten lachen met zijn kwinkslagen had zij een glimlach behouden die verduldig en vol goedheid glansde om haren mond. Zij was gewoon in de schaduw te blijven. Adelaïde voelde zich goed bij haar. Haar eigen mama was haar nu te druk.

Nu was het voor mama toch ook een drukke en droeve tijd. De notaris kon zijn zaken niet meer naar behooren doen. Hij vergat alles en als iemand 's anderendaags voor dezelfde zaak terugkwam moest men hem alles weer van in 't begin uitleggen. Skrupulen verduisterden zijn inzicht in de eenvoudigste zaak. Eens kwam hij met tranen in de oogen de keuken ingeloopen: een boer was heftig binnengekomen, had op het bureau geslagen en geroepen: Speelde

gij met mijn voeten, meneer de notaris, of wat is dat? En hij dierf niet meer in 't bureau komen zonder zijn vrouw. Ja, goed dat hij zoo'n dapper vrouwke had, die kon er weg mee. Maar hij, oude sukkel, stond achter haar te beven, stak zijn twee vingeren omhoog en zwoer op zijn geweten en het evangelie. Hij zei nu vriend, dan mijnheer en sprak over de 40 procent welke de bank zou uitkeeren; alles met doffe, toonlooze treurstem.

Seffens wist het heele dorp dat de notaris aan 't simpel worden was. Op een avond kwam zijn vrouw schreiend in den apothekerswinkel binnengeloopen. Ernest ging mee zien. In het groote huis was nergens licht, maar toen zij in de huiskamer het knopje overdraaiden zagen zij den notaris doodelijk bleek in den zetel zitten. Hij glimlachte en deed een oude lange vrouwekous rond zijn vinger draaien op en af. Hij bekeek zijn vrouw en zijn schoonzoon als twee vreemden, sprak geen woord, glimlachte. Het verstand dat hem gekweld had had hem verlaten, nu had hij vrede. Mevrouw en Ernest brachten hem naar bed. Hij vouwde de kous in vieren op de tafel en droeg ze onder den arm gelijk

zijn notaristasch. Te bed begon hij er weer mee te draaien, zette zich dan opeens recht en bekeek Ernest die stond te aarzelen of hij gaan zou of niet. ‘Mijnheer, sprak hij dan, mij ouden man past het niet, maar doe mij het genoegen en ga even buiten.’ Hij knipoogde nu verholen naar zijn vrouw en wenkte dat zij zou dichter bij komen. Zij boog naar hem over en hij zeide: ‘Mijn dochter is hier geweest. Ze moeten trouwen.’ Toen schoot dat dapper vrouwke in een schrei met haar gezicht in het deksel en hij die nu niet meer lijden kon streelde vergenoegd glimlachend haar haren. De andere hand draaide de kous.

Het werd nu tijd dat de zaken van het notariaat in andere handen kwamen. Mevrouw sprak er over met meneer Buysers die dat al lang had zien aankomen en zijn voorzorgen genomen had. Er was in de familie geen kandidaat, er zou snel gezorgd worden voor Buysers' benoeming. Veertien dagen later kwam Meneer Buysers aanzetten met een beeldschoon jong meisje, een bedeesd ding, versch uit het pensionaat, een schatrijke notarisdochter. Het geluk in de wereld is toch voor de deugnieten. Tot

uw veertig jaar nergens aanvaard worden, zoo wat hier en ginder snoepen, treinmeisjes en nog minder allooi, dan een notariaat en een bloem onder de zuivere maagdekens toegeworpen. Het was dan ook alleszins een net huwelijk. Over twee maanden de plechtigheid en op é;én Zondag in het dorp hadden ze al vrienden. De broer van het bruidje, een hoogstudent die vader zou opvolgen als notaris, stuurde de auto. Vader zelf zat bij de verloofden, een ongenaakbaar heer met een grijze Wilhelmsnor. Als ge zoo met uw bruid in 't dorp kunt komen! Laat de café-meisjes nu maar schimpen op Janneke Buysers, 't zal wel gauw niets meer dan meneer de notaris zijn.

Adelaïde zag de auto rijden en werd opeens blij omdat meneer Buysers trouwde. Anders was die misschien nog complimenten komen maken bij haar. Maar zij schaamde zich dan over die gedachte. Waarom zij ontrouw? En waarom Ernest? Er kon ook iets aan het kind komen. Dan greep zij wild het kind uit de wieg en zat het uren lang te bezien. Zij dacht: gek worden! Gek worden is nog het beste van al, dat nog liefst. En als zij het niet werd dan

nog liefst ontrouw. Maar vooral niets aan het kind! ‘Ik zie graag dat ge goed voor ons kind zorgt,’ zei Ernest dan. Maar zijn mama die fijner voelde, kon opeens, zonder veel te zeggen, Adelaïde het kind afnemen en naar boven dragen, naar zijn wieg. Maar zekeren dag, op den trap, keek zij om, werd koud, bleek en rilde van angst. Adelaïde volgde haar op den voet met schuin loerende oogen en vertrokken mond, iets als een krankzinnige haat. Heere God, kind wat er toch was? Is me dat schrikken. Adelaïde lachte schril en valsch: ‘Ja, en ik dacht ook al: mama neemt me zoo stillekens het kind af, wat is ze er mee van zin?’

Die goede moeder zag wat hier gebeurde. Hoe haar zoon was als haar man, een goede ronde kerel met veel hart, maar die bijna genoeg had aan zichzelven en zijn werk. Iedereen zou over Adelaïde geluk spreken omdat zij zoo'n goeden man had en ook die man zelf zou denken dat hij de vreugde was van 't huis en zijn vrouw gelukkig maakte. Maar in die vrouw zou een onbewuste hunkering naar innigheid onbevredigd blijven. Oh dat is anders niet zoo erg als uw man maar goed is en de kinderen gezond zijn. Maar

Adelaïde is wat diepzinnig. Zij zou een man moeten hebben die van minuut tot minuut met haar meeleeft. Er is iets met Adelaïde.

Die goede moeder! Zij zou willen aanvullen wat bij haar zoon ontbreekt. Zij hengelt met honderd attenties en teedere listen achter het geheim. Zij zegt tot Ernest: ‘Ge moet niet altijd zingen of fluiten en met uwen tooneelbond bezig zijn.’ Hij antwoordt: ‘En wat dan? Bestel mij een dozijn kerkboeken bij de N.V. Brepols, pauselijke uitgevers!’ 's Anderendaags geeft hij haar zijn paternoster om hem te laten maken, want hij wil de wereldsche zaken van kant zetten en de ‘dingen des hemels betrachten’. Zij glimlacht een beetje boos, een beetje pijnlijk en zeer verduldig. Hij gaat met haar in de zitkamer, neemt Adelaïde het naaiwerk uit de handen, doet haar rechtstaan, legt zijn arm om haren schouder en zegt op zijn vlaamsch-hollandsch, zooals op het theater: ‘Mijn lieve gade, zeg mij in het aanschijn mijner moeder of ik een goede echtgenoot voor u ben, ja of neen.’ Mama lacht verlegen: gij zot! Ook Adelaïde lacht, maar in den blik waarmee zij hem aanziet is iets schuws. En iets idioots meteen.

Want zij voelt dat dit stille, fijne menschke de duistere wereld vermoedt die zelfs voor Ernest verborgen ligt. Zij verzet zich tegen de poging om tot daar door te dringen. Zij doet haar beklag bij Ernest dat mama zoo lastig en hatelijk kan zijn. Dat gaat hem niet; hij denkt: ik ken iemand anders die ook lastig kan zijn. Tot op een zekeren dag mama, met het kindje spelend, dodeint: ‘ja ja ja wat ne groote jongen al he, ja ja ja, straks krijgt em 'e zusterken he, ja ja ja.’ Adelaïde springt op, buiten zichzelve van woede. Zij schreeuwt dat men het hoort tot op de straat. Wat het haar aangaat, dat niemand haar iets gezegd heeft, wat recht zij heeft zich ermee te moeien. Ik heb het nu lang genoeg uitgestaan. Gij feeks, gij dievegge! Omdat mijn papa zot geworden is ben ik het nog niet! Zij wordt al maar wilder, haar mond schuimt. Als Ernest uit den winkel binnenspringt heeft zij een groot broodmes gegrepen en schreeuwt dat zij zich liever... Hij slaat haar het wapen uit de hand en duwt haar op een stoel. Er is altijd iets theatraals bij hem, ook als hij het meent. Met een hand houdt hij zijn vrouw in bedwang met de andere wijst hij

zijn moeder de deur: Mama, buiten! Mama weet niet waar het kind te leggen; mama vindt haren mantel niet, krijgt haar voile niet om, zegt bibberend: dag kinderen, loopt heen, schreiend.

XI.

Daarna werd het stil in huis. Mama Verhaeghen kwam niet meer en mama Roothooft had het te druk met den verhuis. Zij had een der huizen van den notaris voor hem en haar laten in orde brengen. Daar zouden ze nu kleiner wonen maar dichter bij de kerk en zeer netjes. Wat deden ze nog met dat groot huis? Met den notaris ging het goed. Hij zat heele dagen in de kerk roerloos te bidden, wie hem aansprak werd gesticht door zijn innige vroomheid want hij hield echte sermoonen. Sommige dagen zat daar orde in en draad, maar in de slechtste tijden noemde hij tusschen zijn gedachten door datgene wat hij zag terwijl hij sprak. Er zat een metser op een dak de pannen te strijken. De notaris had het over de Voorzienigheid Gods. ‘God ziet alles, God is alomtegenwoordig. Als ge aan Hem denkt ziet ge Hem. Voilà, daar zit hij de pannen te strijken. Geen panneke valt er af of O.L. Heer weet het. O.L. Heer is ne slimmerik, O.L. Heer is nooit zat, O.L. Heer betaalt 40 procent. Oh

gij kleingeloovigen, legt dan uwen vinger in de wonde en overtuigt u. Gij zult bidden met Thomas: Mijn Heer en mijn God.' Dan ging hij voort, glimlachend tegen iedereen en vriendelijk groetend. Als hij kinderkens zag was hij zoo ontroerd dat de tranen in zijn oogen sprongen. Hij zegende ze en met den vinger vermaande hij de grooten: Laat ze toch tot mij komen!

Bij Adelaïde wilde hij het kind bij zich hebben. Hij zegende het voortdurend, zat er weenend naar te kijken of mompelde binnensmonds. Eerst dierf mevrouw hem niet alleen laten uitgaan, maar toen zij ondervond dat hij zichzelf wel behelpen kon buiten, liet zij hem gaan en doen. Want zijzelve was niet liever dan thuis. Zij verlangde naar rust. Het was of haar werk was afgedaan en of zij met den ouden man, die haar dikwijls niet eens meer herkende, niets anders meer te doen had dan te wachten op het einde. En Adelaïde zelve was gelukkigst als zij met haar vader alleen was. Zij vond een vreemd en boos genoegen in den omgang met krankzinnigheid. Vaak had zij de proef genomen of de oude man zijn kind nog herkende, maar zorg en verdriet hadden in

't arme hoofd hun werk gedaan. Adelaïde ging kijken of de winkeldeur toe en of er volk was in den winkel, dan deed zij de deur van de zitplaats op slot en zij speelde een diabolisch spel. Zij naderde den ouden man en zeide: Ik zal zoo zot worden als gij. Zij deinsde achteruit tot in den hoek van de kamer terwijl zijn oogen haar volgden, dom en verbaasd. Dan naderde zij hem lachend: ‘Ik was een onkuisch beest maar niemand wist het. Ik beloog iedereen. Ze dachten dat ik heilig was en ik was expres schijnheilig. Maar nu kan ik er zelf niet meer aan uit. Nu word ik ook zot, papa!’

Van dat laatste woord wou hij niet hooren. ‘Slechte vrouw, ik ken u niet,’ riep hij. Maar zij danste rond hem en hij draaide mee als de spil waarrond zij draaide, altijd maar kruisen teekenend over den boozen geest die in haar was. Dan naderde zij hem weer. Afwerend stak hij zijn handen vooruit, maar zij had nog haar verstand, zij wist nog wat zij zeide en hoe hem te bespotten. ‘Twee jaar in heel mijn leven ben ik gelukkig geweest, fluisterde zij heesch, gelukkig zonder na te denken. Wij wilden geen kinderen, we wilden niet eens weten dat het kwaad

was, ik vierde mij uit. Dat moet ik nu bekoopen. Wat ik uitsta dat wordt in de hel niet geleden. Gij zijt de eenige in heel de wereld die het weet, gij een zot. Had ik mij eens kunnen uitspreken, dan was ik verlost geweest, maar ik heb te lang gehuicheld en nu is het te laat. Ik verlang er niet meer naar. Ik wil nu maar zot worden. Ik ben toch verdoemd. Ik wacht op mijn straf.' De oude man ging op haar toe: 'Weg van mij, satanas, in het eeuwig vuur.' Zij lachte omdat hij haar niet herkende en zij haar wanhoop kon uitvieren dat een mensch het hoorde. - Zoodra zij zweeg lachte de notaris weer. Zijn geluk was niet meer te verstoren en van wie nog meer kon dat getuigd worden?

Het volk beweerde dat het met dat van het jonge mevrouwke Buysers niet lang zou duren. Het was benieuwd om af te wachten hoelang het kale Janneke serieus zou blijven. Voorloopig zag men het jonge paar elken morgen naar de mis en te communie gaan, maar wacht maar, een jonge bruid begint haar huwelijk met vele illusies. Bij voorbeeld ook Wiske Joncken die stierf tijdens de bevalling van haar vijfde kind.

De Joncken's hadden altijd graag mee-

gedaan. Toen Wiske onverwacht het aanzoek van Dr. Tierens had gekregen was zij daarover in de wolken geweest, niet alleen om de ‘chikke positie’ maar ook om als doktersvrouw zelfstandig in haar huishouden en rijk, nog ‘flink te kunnen meedoen’. Hoe was dat anders uitgevallen! De lach en de blos waren op luttel maanden weggesmolten. Om de 11 maanden een kindje. Men zag haar bijna niet meer, maar als men haar zag was zij telkens wat teerder en bleeker. Wijze vrouwen zeggen: het kruipt niet in uw kleeren. Den vijfden keer, met twee dokters erbij, stierf Wiske Joncken, mevrouw Tierens, op een Zaterdagnacht.

Als de klokken overdood luidden was er geen houden aan Adelaïde. Zij riep dan op de dood die zich van huis vergist had. Tot op den zolder liep zij en klom, alsof haar van beneden iemand naliep, tot in de balken. Maar toen dat den derden keer gebeurde ging Ernest haar inderdaad na en riep ruw van in de zolderdeur of ze nu toch ja of neen zot was. Zij rilde verschrikt, want zoo had hij haar nog nooit aangesproken. Hij had nu, zeide hij, lang genoeg die gekke toeren aangezien, maar nu was hij het dan ook

beu. Hij vroeg haar nu maar één zaak: of zij van plan was voortaan haar verstand te gebruiken, ja of neen, zooniet zou hij het voor hun twee en in haar plaats moeten doen. Ten eerste moest zij zich maar niet ongerust laten maken door de dood van mevrouw Tierens. Hij zeide op een toon zoo bitter en zoo snijdend dat men het nooit meer vergat: voor u is daar geen gevaar voor, madame ne veut plus d'enfant! Hierop ontvlamde een hevige ruzie. Zij twistten over de kinderen die zij niet hadden en gaven elkaar de schuld. Zij spraken over den roes hunner eerste huwelijksjaren, over datgene dat zij eens hun geluk noemden, als over een zonde en een schande die zelfs gedeeld nog te zwaar woog. Zij waren allebei buiten zichzelve. Adelaïde spuwde op den grond: Een man, dat is een beest, bah! Hij: Als een man een beest was, wat moest een vrouw dan wel zijn. Neen, neen, een vrouw is goed en lief maar zij, Adelaïde, zij was niet als andere vrouwen. Zoo'n vrouw, nee, dat bestaat niet meer. Ja, dat wist Adelaïde wel dat zijn eigen vrouw hem te min geworden was, maar dat de andere vrouwen hem alles waren, vooral sommige andere

vrouwen. ‘Wie dan, vroeg hij, wie dan?’ en hield zijn hand gereed om haar te slaan. Zij bood hem haar van woede vertrokken gelaat aan. Sla maar! Slaan? Neen. Als hij iets deed zou het spuwen zijn. ‘Spuw dan,’ gilde zij met haar gelaat tegen 't zijne. Hij spuwde. Zij keek naar den mond die haar dit had aangedaan, hij keek naar de wang die hij bespuwd had en zoo vonden zij elkanders oogen. Voor die oogen die hem eens wild maakten van liefde, deinsde hij terug van ontzetting. Een krop van grondelooze schaamte, berouw en deernis sloeg hem in de keel, maar hij was een man en kon geen ongelijk bekennen. Hij kuchte eens, herschikte zijn plastron en ging naar beneden. Adelaïde bleef op den zolder staan met haar oogen vol krankzinnigheid groot open. Het spuwsel dreef van haar wang, langs den neusvleugel naar het hoekje van den mond. Zij dacht: nu ben ik zot zooals papa. Maar neen, als zij werkelijk krankzinnig was zou zij niet meer lijden en zij zou glimlachen, zooals papa, vriendelijk en zachtaardig. Zij glimlachte en nu liep het spuwsel zoo vlug alsof het viel, in haren mond. Zij slurpte het op en glimlachte nog

vriendelijker. Maar gek was zij toch nog niet, want zij wist nog duidelijk dat de onderpastoor gezegd had: ofwel hebben zij aan elkaar niet genoeg. Neen, zij was nog niet gek want zij leed nog. Zij leed nog in haar hoofd, zij had iets aan haar oogen die zij niet kon toedoen, zij had iets hier in den hals, een stijfte, zij had ook iets in armen en beenen, een slapte. Zij leed nog, zij was heel ongelukkig.

Onder aan de trap riep Ernest: vrouwke. Hij wachtte wat en riep dan: Adelaïde. Hij wachtte weer en dan: 'Vrouwke, kom toch eens bij de jongen. Hij weent zoo en ik kan hem niet stil krijgen.' En nu wist Adelaïde werkelijk dat zij iets in armen en beenen had, want zij bleef daar roerloos staan. Daarop klom Ernest haastig de trap op. Hij schrok wel wat maar liet niets merken, legde den arm om haren schouder, kuste haar op de bespuwde wang en zei: kom. Heel zacht en vriendelijk. Op de trap kuste hij haar nog, verteederd door hare gedweeheid en begon over het kind te spreken. Opeens zeide zij: 'Er kan nu toch nog niets ergs met den jongen zijn. Later wel, maar nu toch nog niet.' Maar zoo fijn lette Ernest daar niet op.

XII.

De dood is op den buiten als een reizende passant. Men zou zeggen dat hij nu en dan voor een tijdje in het dorp komt logeeren om er zijn voorraad op te doen. Er zullen maanden voorbijgaan zonder een sterfgeval maar als hij eens op logies is zijn de doodsklokken niet van de lucht. Mevrouw Tierens was de eerste geweest. Kort daarop stierf in een ver gehucht een man die ziek teruggekomen was uit krijgsgevangenschap in Duitschland. Dan was het de beurt aan Jufvrouw Verlinden, dat menschke was ook danig rap weg. Veertien dagen later stierf Peer den Blokmaker die wel al een tijdje aan den sukkel was, maar de knak gekregen had door zich het droef geval met zijn dochter te veel aan te trekken. Ja, wat een opruiming, maar zoo is het leven. En dan op eens, de laatste in de rij, een man in de fleur van zijn jaren, een dikke blozende man met een bollen kop en een vuurrood gezicht, Mijnheer Reynders.

De broer van den onderpastoor had de

week tevoren bij hem nog een vaars gekocht en hij zou ze dien dag komen halen. Van 's morgens was hij met den ouden vader al bij den onderpastoor: het was tegelijk een bezoek en de oude man kon met een zweepken achter het dier gaan om het wat aan te wakkeren. Want één man met een stalbeest op de baan, dat is niet te doen. ‘Ik ben blij, had Reynders gezegd, dat ons akkoord was: het beest zelf halen, want ik ben vandaag niet goed, man, overgeefachtig.’ Toch dronken zij samen een flesch wijn, want Reynders zag er niet op. Verkoop en halen, dat was twee keeren schenken en nooit bier. Wijn. Daarbij een dikke sigaar: Nero. Met de halve stompen in hunnen kop gingen zij de vaars uit den stal halen. Reynders hielp ze mee drijven tot aan het hekken. Daar zeide hij dat hij graag zou meegaan tot in het dorp maar 't was oprecht waar, hij dierf niet van huis gaan. Het ijzeren hekken sloeg toe. ‘Ik ben seffens ginder, riep de jonge boer, allee tot den naasten keer. Heeft dat beest in 't kort nog eten gehad?’ vroeg hij al voortgaande, om te weten wanneer hij het weer moest voederen. Hij kreeg geen antwoord en keek

om. Reynders was rats achterover geslagen in het grint, hij beet op zijn sigaar en tusschen de tanden borrelde wat schuim. De jonge boer liet zijn vaars midden op den zandweg staan, trok woest aan de bel die ginder ver tegen den villamuur wild begon te lawaaien, liet een paar schrikkelijke schreeuwen over het veld en schoot dan onstuimig als een tweejaar den veldweg over om zijn broer en een dokter. Maar wat is er veel aan een beroerte te doen: een absolutie, dat is alles. Als dokter Verhaeghen aankwam hadden de twee broers, de priester en de boerenzoon, het lijk al netjes op een zuiver bed gelegd. Daarnaast een tafeltje met kruis en brandende kaarsen, een glas vol wijwater en een palmtak. Mevrouw en haar dochter Hilda, zij willen op dat lijk vallen, het kussen en de slappe zware armen om hunnen hals leggen. Kijk, voor zoo iets is de onderpastoor ook ne goeie. Hij kan troosten zonder flauw te doen. Men zegt hem niet: zwijg maar, dat weet ik ook, laat mij maar schreeuwen. Maar zijn broer, die groote struische kerel, kan dat niet aanzien. Die staat daar in een hoek te pinken, snuit al eens hard, trekt zijn paternoster half uit zijn broekzak en bidt.

‘Allee, zegt de onderpastoor, kom, we zullen beneden wat bidden’ en trekt Mevrouw en Hilda aan de hand mee. Hilda trekt zich los, wil bij papa blijven, bij papa blijven, bij papa blijven! De jonge boer neemt haar bij de hand en als hij iemand bij de hand neemt! ‘Allee, kom, zegt hij, we gaan beneden voor uwen papa lezen.’ Zij kan niet los en opeens werpt zij zich tegen hem aan. Met haar handen hangt zij aan zijn geweldige schouders en zij jammert klappertandend aan zijn borst. Een kind, nog geen achttien jaar. Het doet hem iets. ‘Allee, kom, zegt hij, Hildaken.’

Juffrouw Hellingen komt, die hier zoo goed als familie is. Nu is hier toch iemandin huis.

De onderpastoor en zijn broer gaan zwijgend naar het dorp. Halfweg zegt de broer: ‘Die Hilda dat was iets voor mij.’ Twee honderd meter verder antwoordt de onderpastoor: ‘Dan zulde gij wel uwen tijd moeten afwachten.’ In het dorp, bijna aan de pastorij, zegt de andere: ‘Ge zegt gij van mijnen tijd af te wachten maar ik zou 'k ik juist Reynders zijn affaire voortdoen en dat kan niet wachten.’ ‘G'hebt nog al den tijd, joeng,’ zegt de priester.

Nu hadden de menschen weer iets om over te praten, veel! Dokter Tierens met zijn vijf kinderen, och arme, die zou de zuster van zijn vrouw, Anna Joncken, wel trouwen. Dat meisje was van de jongste niet meer en zoo met moeder alleen was het ook niets gedaan. Daarbij een brave man. En de kinderen waren tenminste toch eigen. En doktersvrouw! Mevrouw Reynders zou nog wel aan een man geraken. Laat die maar doen, zoo'n bij de handte! In Hildake, nee, daar zat nog geen trouwen in. Anders, het huis van Juffrouw Verlinden zou nu te koop komen. Als er een chikke type om haar kwam, ge kunt het toch nooit weten, want het is een gerieflijk huis. Ja, de dood daar is niets aan te doen, die komt u niet vragen of het goed is. Had ze, och arme, den ouden notaris gehaald, rechtuit gesproken dat zou een geluk zijn geweest. Het schijnt dat hij nu beewegen doet, de sukkelaar.

Ja, hij deed nu beewegen voor andere menschen, op bestelling. Er woonde daar een arm duivelken op het dorp, Daelemanneken. Veel kinderen gehad die vroeg groot en vroeg uitgetrouwd waren. Altijd

arm geweest en zoo wat van alles gedaan: den hof van de pastorij en van den notaris wat onderhouden, in 't seizoen wat vlas koopen en zwingelen, zelfs wat leuren met twee kaskens haringen en terugkomen met zijn kruiwagen vol vodden, beenderen en oud ijzer. Hij mankte wat, maar marcheerde als niet een en deed beevaarten op bestelling. Voor zweren, bedpissen, kalverziekte, roodvonk, wist hij de desbetreffende heiligdommen, den afstand en den prijs. Hoe was dat voorbeeld van Daelemanneken den ouden notaris in het hoofd gaan spelen dat hij nu zelf beevaarten ging? Hij liet er de menschen niet mee gerust, ze moesten hem iets bestellen. Ze zonden hem dan maar naar een kapelleken even buiten het dorp. Het kostte een frank vijf en zeventig. Daar veertig procent van af, reken het zelf maar uit, zeide hij. Met een paar nikkeltjes was hij op gang, deed aan 't kapelleken zijn devotie uren lang, kwam terug en kocht in een winkelken suikerbollen voor wat hij verdiend had. Daar woog hij zoo op zijn handen de veertig procent van af. Dat was om te snoepen, de rest gaf hij aan de kinderen. Hij deed ook beewegen voor de

kinderen. Die kostten niets maar ze moesten zelf meegaan. Dan bad hij voor, traag, plechtig, met gesloten oogen en zag niet dat de kapoenen op hun rug in het gras gingen liggen. En het eindigde altijd aldus: ‘Nu zullen we nog vijf vaderonzen en vijf weesgegroeten bidden voor de bank.’ Als de dood ons niet te vroeg haalt moeten we allemaal oud worden. Maar zooals notaris Roothooft, God beware ons.

XIII.

Maar God gunne 't ons zooals dokter Verhaeghen. Die was ook in de zeventig, maar nog een kranig en vroolijk man. De kinderen goed geplaatst, twee dochters getrouwd met een dokter en een ingenieur en zijn oudste zoon dokter in Elsene. Samen zeventien kinderen, achttien keeren grootvader dat van Ernest er bij. Om het te zeggen zooals het was, de oudste zoon zou al lang graag veranderd zijn van woonplaats, maar begin als vader van acht kinderen weer te doktoren als beginneling en clienteel te maken in een nieuw midden. Maar toen papa had laten hooren dat hij er stilaan genoeg van had en nog wel wat zou willen profiteeren van 't leven, terwijl hij nog goed was, schoot de lust om te veranderen en het heimwee naar thuis weer te boven en hij maakte er komaf van. Met vrouw en acht kinderen kwam hij naar 't dorp in het groote doktershuis waar plaats was voor wel vier huishoudens. Het was een heel verzet voor den ouden dokter. Hij fleurde weer op,

maakte grappen, zong als een eerste jonkheid en dischte al zijn vertelselkens splinternieuw voor de kinderen op. Mevrouwke had te breien, kousen te stoppen en te zorgen. Dat ging haar, die kinderen! En voor den dokter was er de clienteel vanzelf. Toch had het volk hem niet zoo graag maar bij leven van den ouden dokter zou niemand durven wegblijven.

Het was geen echte Verhaeghen zooals zijn papa en Ernest. Veel te fier voor een dorp, zoo van die stadsche manieren en de boer was hem te vuil. Misschien voelde hij zelf wel dat hij niet in de gunst viel maar zijn pretenties liet hij er niet om. Neen, want hij wou in de politiek en hij bekende dat ook ronduit aan Ernest. En dat het hem verwonderde dat papa met zijn sprekerstalent en met de sympathie, de faam en de positie die hij hier had, zich niet opgezet had als kandidaat. Dat ware toch eenvoudig geweest. Daarom, beginnen met een turnkring te stichten, papa vervangen als president van de fanfare en er een harmonie van maken. Wat kan dat kosten? Een kleinigheid. Ernest moest hem helpen, die kende hier de menschen.

Voor zoo iets was Ernest altijd te vinden. Die turnkring was juist iets voor 's zomers, 's winters had hij dan zijn tooneelbond. Op veertien dagen zat het ding in mekaar. Hij had een veertig jonge kerels, ze repeteerden in de zaal van de Koninklijke Fanfare, wier schild nu ook moest veranderd worden, in ‘Harmonie’. Broer Oscar had op eigen kosten springpaard, wipplank, klimkoorden, gewichten en ringen uit Brussel doen komen en broer Oscar was president. Ernest was leider, maar om de 14 dagen kwam een gediplomeerd turnmeester, een man met een rosse snor en een bomborst, uit de stad.

Zoo vervreemdde Ernest van langsom meer van Adelaïde, en leefde Adelaïde eenzelviger in haar geheime angsten, haar vreemd en ingesloten leven met twee, drie waangedachten en met het kind. Eric was een schoon zacht kindje, drie jaar, dan zijn ze op hun liefste. Zij liet hem 's namiddags van vier tot zes nog eens slapen. Dan bleef hij 's avonds lang wakker, dan had zij hem bij zich als Ernest uitgegaan was. Dan sprak zij met hem, niet in kindertaal maar grootemenschachtig. ‘Uw vader zoekt weer

naar andere vrouwen, arm schepselken, maar wat wil ik doen, het moet er toch eens van komen. Of ik zou zelf mannen moeten naloopen en ik heb geen lust. Vroeger, vroeger wel, als ge dat eens wist. Maar nu, neen, ik wil maar bij u zijn. Laat hem maar doen, ventje, zooveel te langer leeft gij. Ik zal er hem zelf op stooten, op die madam van de villa, dat is uw lang leven. Toe bezie mij zoo niet, ik ben nog niet zot. Ik weet heel juist wat gebeuren moet en ik neem het allemaal aan. Het is de straf van Onzen Lieven Heer, ventje, de straf. Maar wij zijn er toch nog hè, mijn lief, lief manneke, u doen ze nog niets. Dat ze 't probeeren, dan ben ik er nog, dan blijven er dooden, dat zeg ik. Toch beklaag ik u, ik beklaag u toch zoo, arm dutske, dat gij zoo'n ouders moet hebben.'

Zoo zeurde zij stil en eentonig. Het verveelde den kleine. Hij sprong van haren schoot en wandelde liever door de keuken met zijn blikken automobieleken aan een koordje. Zij ging hem na, stil zeurend achter hem aan. 'Klein lief manneken, ik beklaag u toch zoo, wij zijn toch geen ouders voor u.' Het kind liep voor haar weg. Zij nam hem

zijn speelgoed af om hem te dwingen naar haar te luisteren. Het ventje werd kwaad. Mama stout, weg. En het sloeg. Dan ging zij op een stoel zitten schreien over haar zonden en de straf van God.

Als Ernest niet uit moest voor een of ander kwam dokter Oscar den avond bij hem doorbrengen. Hij had altijd wat te bespreken of te regelen met zijn jongsten broer, en had hij dat niet dan kwam hij nog. Geen interessantere kerel dan Ernest. Vroolijk, uitbundig, enthousiast. Als hij sprak wond hij zichzelf op en hij was een eeuwige plannenmaker. Dan luisterde Oscar, of hij er geen profijt mee kon doen.

Adelaïde begon hem stil te haten, niet omdat hij zich niet om haar bekommerde, maar omdat hij haar Ernest ontnam. Hij was dat noodlottig werktuig dat de straf Gods voltrok. De Roothoofts zijn geen helden, het zijn gemoedelijke, lijdzame naturen maar hoovaardij en albestel prikkelt hen tot broeiend en koppig verzet. ‘Dat kind is veel te eenzelvig,’ zegt Oscar. ‘En uw acht, dat zijn wilden,’ zegt Adelaïde bits uit haren hoek. Ernest pinkoogt naar zijn broer dat hij zoo iets niet moet zeggen maar toch

steekt het ook hem. Hij neemt den kleine op zijn schoot. ‘Nu moet ge eens goed luisteren, Oscar, en probeer maar eens te volgen. Eric, kom, Pa gaat wandelen. Wie mag meegaan? Al de kindjes!’ Hij noemt de kindjes uit de buurt: Yvonne, Firmin, André, Annie, Polleken, Juleken, Maria, Aline, Godelieve, Luc, Carla, Hilda, Albert, Yvo en Eric. ‘Luister nu goed, Oscar, vijftien kinderen en ieder kind heeft iets in zijn hand. Wat heeft Eric? Een trompet! Yvonne een pop, Firmin een schupke, André een muziekske, Annie een bal, Polleken een kruiwagen, Juleken een automobiel.’ Zoo noemt hij alle namen nog eens en geeft ieder kind een speelgoed. Eric's oogen schitteren. Hij ziet de bende voor zijn oogen. Pa staat midden in de kamer. Hij gaat zelf op in de fantasie. In den hoek zit Adelaïde: zij heeft zachte, schoone kinderoogen. ‘Pa gaat wandelen. Allee kindjes, komt!’ Pa roept: Firmin, niet achterblijven, geen bloemen plukken, meeloopen! Eric roept: Firmin, mee, mee! Pa roept: Sapristi, Firmin laat zijn muziekske vallen. Eric beziet Pa verbaasd: Nee, pa, André muziekske vallen. ‘Wel sapristi van wie is dat muziekske dan?’

En Eric: Van André, muziekske van André! ‘Hoort ge dat, Oscar? Allee kindjes vooruit, allemaal hard loopen. Zie, zie daar eens! Nu heeft Juleken Annie zijn pop afgepakt! Juleken pas op hoor, die pop teruggeven of anders naar bed.’ - ‘Nee, pa, Juleken bal afgepakt. Annnie heeft bal!’ - ‘Hoort ge dat, Oscar?’ Zoo wordt de proef hernomen, het kind weet precies wat elk kameraadje voor speelgoed heeft.

Adelaïde neemt haar kindje op den schoot. In haren hoek praat zij stil met hem. ‘Mijn dutske, mijn schatteke, dat kunnen die van hem niet, dat kunnen ze niet.’ Zij gichelt schamper.

Neen, die van hem kunnen dat niet en hij kan nog veel minder zich ondergeven. ‘Ge bluft daar nu mee, Nest, zegt hij en ge zijt daar fier op, maar weet ge wel, dat het niet goed is voor dat kind, zoo'n kopwerk?’ Adelaïde in haren hoek tot het kindje: ‘Niet goed, zegt hij, schatteke. Voor zijn stommeriken is het niet goed, zijn stomme, stomme kinderen.’ Hij wordt boos. Hij vraagt zich af, Adelaïde, wat zij daar in haren hoek moet zitten te fezelen. Als ze iets te zeggen heeft ... Hij heeft haar toch niets misdaan?

Zij staat op. Haar oogen flikkeren dwaas en vertoornd. Ernest ziet haar rechtstaan, hij kent haar, hij voorkomt haar woede en hij is zelf boos. ‘Ge hebt gij u hier niets af te vragen. Oscar, verstade gij dat. Verdomme, blijf hier dan buiten. Als gij hier komt om mijn vrouw te tergen, en op ons kind te schampen, joeng, verdomme, ge moet mij niet kwaad maken hoor? Wie denkte gij wel dat ge zijt?’ Vijf minuten lang houdt hij het woord die kerel met temperament. Het bolt er uit, wat een vuur in die Verhaeghens! De andere zit hem bleek en wat bevend te bezien, maar in de oogen licht wat koude spot: de lafheid van de hoovaardigen.

Adelaïde is heel opgewonden. Met Eric op den arm gaat zij naar de deur. Zij steekt het hoofd door de spleet, woest en dwaas. ‘Een hoovaardige bok, dat is 't. Hier achter, achter zijn voorhoofd broeit hij iets.’ Zij slaat de deur toe en weer open. ‘Een heimelijke is 't, zoo nen heimelijke!’

Oscar springt op. Ernest ook, buiten zichzelve. Zitten nondedju, schreeuwt hij. Anders vloekt hij nooit. Zitten of ik ... Ja, nu is het gemeend en onder zijn vuisten

zakt Oscar bliksemsnel op zijn stoel. Als hij veilig zit durft hij weer glimlachen, maar alleen met zijn oogen.

Dan brengt Ernest Adelaïde naar boven. Zij moet nu maar slapen gaan. Zij roept op de trap: ‘Durf aan ons kind iets doen, durf het eens!’ Boven valt zij weenend in zijn armen. ‘Ik houd zoo van u, schoone man, sterke man.’ ‘Ge zijt ook wat stout geweest, zegt hij, Oscar is zoo kwaad niet.’ Zij weent: ‘omdat ik zoo van u houd en van ons kindje.’ Maar dat kan hij niet hooren. ‘Zwijg daar maar over. Ge houdt niet van kindjes, Adelaïde.’ Nu zwijgt zij dan ook. Wat er achter dat gladde gelaten voorhoofd omgaat zwijgt zij.

Wat later hoort zij de twee mannen praten, zij staat op, zet zich op de knieën voor de deur der slaapkamer en loert door het sleutelgat, gaat naar beneden heel zacht en opeens ziet Ernest over den schouder van Oscar de deur op een spleet opengaan en hare vuist met een groot mes verschijnen. ‘Durf mijn kind iets doen!’ Ernest weent even als hij weer naar beneden komt, van woede tegen hem die haar teere zenuwen zoo geprikkeld heeft en van deernis om haar.

‘Nu zijt ge kalmer, broertje, zegt zijn broer, en ik ben kalm gebleven omdat ik compassie had met u, maar uw vrouw die is gek.’ Ernest zakt loom en moe door op zijn stoel. De tranen, het razend verdriet dat komt eerst later.

XIV.

Hij zou dat nu eens goed nagaan en zat tot twee uren in den morgen alleen in de zitkamer zijn plan te maken. Als hij in 't bed stapte begon Adelaïde hardop droomend te praten. Hij verstond er niets van, 't was over erwten peulen. Gerust omdat zij huismoederlijk droomde sliep hij in, maar voor het eerst sinds zijn collegejaren, met zijn handen gevouwen tot gebed.

Hij wipte er vroeg uit. Als Adelaïde wakker werd stond hij daar met een fijn ontbijt. Zij had zich gisteren moe gemaakt, moest maar lekker eten. Voor zwakke zenuwen vooral rust. Niet voor tien uren beneden komen en hij had iets goeds voor nerveuse menschen, drie keeren daags een koffielepel. Hij belette fijn hoe zij glimlachend hem dankte met haar kinderlijke oogen vol geluk. En hoe daarin twee tranen groeiden omdat hij zoo lief was voor haar. En ook veel wandelen, ried hij, de lucht in.

Zij leed er onder dat hij zoo lief was dien zij verliezen moest. Bliksemsnel dacht zij er

aan God te smeeken om nog wat uitstel, nog een klein beetje langer het geluk van zijn goedheid te laten duren. ‘Laat ons ook een noveen doen,’ zeide zij. Hij ging er met ijver op in. ‘Ja, zeide hij, ja Adelaïde, en ik beloof 1000 frs. aan de missies en een beeweg te voet gansch alleen naar Scherpenheuvel.’ Toen begon zij hevig te snikken en hij troostte haar. Och als zij maar eens een maand veel rustte, veel wandelde. En vooral van dat fleschje verwachtte hij veel. Het was danig versterkend. Er stond bij: volwassen personen mogen in plaats van een koffielepeltje ook een soeplepel nemen maar alleen op raad van den dokter. Zie je, zoo straf is dat.

Dus ging Adelaïde maar veel wandelen. Als zij papa tegen kwam, die haast nooit meer van de straat was, sprak zij hem aan om mee te gaan naar het kapelleken. Maar hij wilde nooit. ‘Ha, zeide hij, daar is ze weer de danseres’ en hij maakte een kruisteeken op borst en buik. Of hij meeging een beevaart doen? ‘Met u, vroeg hij, nooit! Mij ouden man past het niet, maar het kost 1,75 fr. Daar veertig procent van af. Reken het zelf maar uit.’ Zij trof hem wel eens toe-

valiig aan het kapelleken en als zij dan goed alleen waren vond zij weer genot in dwaas te spreken zooals hij. ‘Gij zot, ge hebt me wat gemaakt van uw dochter.’ Hij echter wenkte den kleinen Eric. ‘Laat de kleinen toch tot mij komen.’ Zij: ‘zot, zot, luister eens, uw dochter, daar is wat van geworden he? Hadt ge ze maar niet zoo vroeg laten trouwen. Haar man had geen positie, een kindje kostte te duur. En nu is 't te laat.’ Opeens werd hij vertrouwelijk. ‘Ze is daareven bij mij geweest, fluisterde hij, ze moet trouwen,’ en hij knipoogde haar veelbeteekenend toe, lachte vriendelijk, lichtte den hoed en keerde terug naar het dorp, ten volle gelukkig.

Maar zelfs zoo weinig omgang met haar vader vond dokter Oscar nog te veel. Het was slecht. Ernest ging dan zelf mee, 's avonds als de winkel gesloten was. Soms waren dat innige wandelingetjes. Dan vergat hij zelfs te letten op wat hij moest nagaan en praatte verliefd. Maar meestal hield hij met haar een gesprek dat niet licht over de dingen heen gleed en terwijl zij hem antwoordde vroeg hij zich af of een krankzinnige wel zoo kon praten. Er was anders niet veel waaraan Adelaïde zich

werkelijk interesseerde, tenzij aan haar kind. Zij was bijna altijd verstrooid. Maar Ernest dacht: dat ben ik dikwijls ook.

Ook het kind moet ge niet te veel bij haar laten, decreteerde de broer. Wat een verwaande vent zonder hart. Ernest kon hem soms haten en toch had hij hem altijd weer noodig. Hij liep hem na; iets dreef hem naar Oscar toe alsof die alleen kon wegnemen wat hij hem op het hart had geworpen. ‘Zeg, er is niets van: vandaag is zij buitengewoon goed geweest. Kom eens vanavond en weet mij dan te zeggen wat u er van dunkt.’ Hij kwam dan en er was telkens herrie. Ofwel zat Adelaïde schuw en koppig in haren hoek en deed haar mond niet open. Oscar sprak van zich af. Ernest zou naar hem niet willen luisteren tot hij haar noodgedwongen naar het gesticht zou moeten doen. Nu was er nog kans op genezing. ‘Maar enfin sukkel maar aan tot het te laat is.’ ‘Gij? schimpte Ernest gedempt, gij hebt geen hart. Gij zijt mijn broer niet, gij zijt geen Verhaeghen. Ik kon u zoo in uw gezicht slaan, waar ge staat.’

Een degelijk politieker kan zoo iets verdragen zoolang hij het moet om beterswil,

maar wee als hij u kan missen. Oscar bleef weg omdat hij wist dat Ernest hem moest naloopen. En inderdaad, 's anderendaags in den voormiddag stond deze hem al af te wachten op den dorpel van de apotheek. Er was iets bizonders geweest. Maar Oscar voorkwam hem. ‘Als men zijn broer in 't gezicht slaat vraagt men hem toch geen raad meer.’ Hij ging voort en Ernest stond daar. Hij bleef kop houden en koppen. Ernest was radeloos. Er was er maar een met wie hij over dat vreeselijke kon spreken, maar één die hem helpen kon. Het werd hem stilaan duidelijk dat Oscar gelijk had en hoe ruw hij hem telkens had beleedigd. Maar goede woorden en excusen hielpen niet. Die vent had geen hart. Die kon zijn jongeren broer daar in den donker op de straat laten staan schreien. ‘Ja man lief, ge hebt het zelf gewild hé?’ Radeloos, met wilde angsten in het hart telkens hij 's avonds van huis ging, begon Ernest, om broer te verplichten, weer beter de turnclub te verzorgen en de koninklijke harmonie. Als hij met de gewichten werkte was er meer dan kracht, een vreemde hartstocht in hem die de zware bollen hanteerde als pluimgewicht.

De angst om wat thuis gebeurde en om het fataal en langzaam uiteenscheuren van zijn geluk, pakte hem soms terwijl hij de oefeningen voordeed aan trapezium of de ringen. Dan zwierde hij rond met zoo'n wilde vertwijfeling en verachting van de dood, dat de turners koud stonden te rillen.

XV.

Adelaïde was den kleinen Eric maar steeds aan 't leeren. Wandelingen met twintig, dertig kinderen. Zij schreef de namen op. Ten laatste had zij al de kinderen van het dorp op de lijst staan met al wat ieder bij zich had. ‘Dat moogt gij niet doen, zei Ernest, dat is niet goed voor het kind.’ Maar zij wist wel wie hem dat gezegd had. Zij voelde wie al meer en meer invloed op hem had. God gebruikte dien mensch voor zijn plannen. Tegen Gods straf kan men zich niet verzetten. Aldeaïde verzette zich ook niet maar werd al meer op haar hoede en achterdochtig, ook tegen haar man.

Dat verergerde toen Ernest begon te praten over het tweede jongske van Oscar, een ventje van een jaar of vier. ‘Daar heb ik kop in, zeg, zoo'n vief ding.’ Hij vond dat die een goed kameraadje voor Eric zou zijn. Zij absoluut niet. ‘Maar ge kent hem nog niet, hij zal meevallen. Ik breng hem eens mee.’

Hij ging hem eens halen, maar het was hem

niet om dat kind te doen, al had Oscar gezegd dat Eric niet altijd moest alleen zijn met Adelaïde. Neen maar, als hij het kind op den arm had vroeg hij, langs zijn neus weg, aan de deur: ‘Oscar, gij komt den jongen straks wel halen zeker, om half acht of zoo.’ Oscar deed of hij niet weigeren kon en knikte. Zijn vrouw, papa en mama zaten er bij.

Hijgend zat Adelaïde het spel van de kindertjes te bespieden. Dat vief ventje was gewoon in een hoop van acht zijn goed recht te verdedigen met vuist en voet en wat het hanteeren kon. Drie keeren was Adelaïde uit haren hoek gevlogen en had hem dwaas rond zijn ooren geslagen, wat hem toch niet belette zich goed te vermaken, met het nieuwe maatje. Maar na 't avondeten nam Ernest haar hand, zette zich naast haar en zei dat Oscar kwam. Op hun kindje en hen geluk vroeg hij haar smeekend en lief de kinderen te laten spelen in de gang, bij hen te blijven zitten en niet onvriendelijk te zijn voor zijn broer. De winkeldeur ging open, hij kuste haar vurig. Toe Adelaïdje, braaf zijn, hé?

Het ging goed. ‘Dag Oscar,’ zei Adelaïde en zij lachte. Geen vriendelijke glimlach

maar een hooge gespannen lach zonder reden. ‘Zet u bij, Oscar,’ zei ze, en lachte nog hooger. Lachend uit liefde voor Ernest aanvaardde zij het voltrekken der straf Gods. ‘Yvo is toch zoo'n lieve jongen,’ zei ze en lachte dat zij schokte. Oscar bezag haar vriendelijk maar met iets dat hij wist, achter, diep in zijn oogen. Ernest kwam ertusschen: Adelaïde had er den heelen namiddag plezier mee gehad. Zij hield het woord. Zij vertelde vroolijk en gejaagd met twee felle blosjes op haar wangen. Weet ge waar zij nu opeens aan dacht? ‘Aan den tijd toen we nog kennis hadden, Ernest. We reden met de motocyclette naar Brussel. En een vaart, een vaart! Er scheen niets meer vast te staan op de wereld. Het land vloeide en huizen en boomen dreven op dien vloed. Als ge zoo moest op een boom vliegen, zeg, met tweeën er tegen op geplakt. Pats!’ Zij lachte hoog. Oscar bezag haar, maar zij gaf er niet om. ‘Ik dacht dat ik dat nu niet meer zou durven, zei Ernest, maar ge hadt mij gisteren aan de trapèze moeten zien werken. Ik had den duivel in, geloof ik. Ik draaide rond als een wit molenzeil, zoo rap dat de staaf in mijn handen heet werd.’

Opeens een korte schreeuw in de gang die de twee mannen deed opspringen. Yvo had Eric van de trap getrokken. Het ventje lag daar en kon niet weenen. Oscar pakte het vlug op en Ernest wou het hem maar afnemen. Toen zag Adelaïde het gelaat van den onderpastoor en hoorde hem zeggen: ofwel miskomt er iets aan de kinderen. Zij was bleek, kalm en over 't heele lichaam een beetje stijf. Terwijl de twee mannen bezig waren met haar kind, nam zij den kleinen Yvo en bracht hem binnen. Zij legde hem op zijn rugje op de tafel. Verbaasd liet het ventje zich gedoen. Zij duwde met de linker op zijn voorhoofd, nam met de rechter dat groote mes. Maar juist toen zij in kalmte dat kinderkeeltje wilde oversnijden vielen de twee mannen op haar en kwam Eric door zijn schrei.

XVI.

Nu was dan eindelijk alles klaar voor Ernest en hij werd kalmer dan toen hij het zichtbare en evidente had willen loochenen. Oscar deed de correspondentie met het gesticht voor vrouwelijke krankzinnigen en Ernest bereidde Adelaïde op een uitstapje voor. Want zij moest absoluut rust hebben. Niemand van de familie vernam iets van wat er gebeurd was. Het gesticht was niet groot en in het dorp wist zeker niemand dat het bestond. Er woonde daar, beweerde Ernest, een oude kennis uit Leuven, een specie van eeuwige student die nooit examen had afgelegd. Een gefortuneerde kerel die romantisch dweepte met den buiten, maar het toch niet kon stellen zonder gezelschap. En daarom had hij er een hotelletje gebouwd. Daar had hij nu volk rond zich en het bracht hem meteen den kost op. Enfin, hij ging den ouwe toch eens bezoeken en hoopte maar dat Adelaïde er een maand of twee kon blijven. Mama zou intusschen bij hem komen, het kind had zijn verzorging.

Het verbijsterde hem dat Adelaïde zonder een woord van verzet het reisplan aanvaardde, maar zoo gek als Adelaïde was, wist zij toch meer dan Ernest en dat gaf haar genoegen. Zij wist dat hij haar wegbracht met de goede bedoeling haar rust te geven, en dat hij zelf niet wist hoe hare afwezigheid in Gods plan lag. Eens alleen, zou hij behoefte gevoelen naar een andere vrouw en zoo zou het woord van den onderpastoor, de straf Gods, voltrokken worden. Hij werkte er zonder het te weten aan mee; Adelaïde die het wist aanvaardde het: Tegen Gods straf is niets te doen. Adelaïde dacht: als hij maar eens ontrouw is zal mijn kindje hem tot last zijn en hij zal het mij brengen. En zij verzaakte in haar hart aan den man dien zij liefhad om langer het kind te behouden.

Het was natuurlijk met Ernest afgesproken als de hotelier zijn spijt kwam uitdrukken omdat hij geen enkele kamer meer beschikbaar had maar hij kon mevrouw het rustoord der zusterkens, op twee minuten afstands, dringend aanbevelen. Het was wel een concurrent, het gesticht, maar u ziet, bij mij is het toch nog vol. Ook de

Eerw. Moeder Overste vond het hotel heel goed, maar toch voor mevrouw was het beter hier te zijn, dat mocht zij wel zeggen. Heel haar gesticht, bouw, ligging, de tuin, het park was er op gebouwd en aangelegd om rust te geven. Hier zijn dames, zooals Mevrouw, b.v., die vermoeid, overspannen zijn, maar wij nemen zelfs dames aan die bepaald ziek, bepaald neurastheniek zijn. En zelfs de ziekste herkent men niet meer na een of twee maanden. Nee, als het wezenlijk op rust aankwam moest mevrouw hier zijn.

Adelaïde glimlachte en begreep alles.

Aan den hoofddokter van het gesticht begon Ernest met te vertellen dat ‘haar vader het ook had’. De geleerde man nam vele notas in een groot boek. Nu wist mijnheer ook wel dat die speciale ziekte van den geest bijna altijd bestond in concentratie ‘de ces pauvres intelligences’ op een of enkele punten. Zooals dat eens te meer bleek b.v. bij den notaris. Het was nu voor hem van het allergrootste belang te vernemen wat dan bij mevrouw deze voorbijgaande - ik twijfel er niet aan - crisis verwekt had.

- ‘Er moet iets met een mes zijn, zei Ernest

onmiddellijk. Daaraan heb ik het gemerkt. Bijna altijd, als ze het kreeg, greep ze een mes.' De hoofddokter vroeg: waarom greep ze een mes? Die vraag deed Ernest verder denken dan hij ooit gedacht had. 'Haat, zeide hij, haat. Het was geen antipathie bij haar, maar haat. Eerst tegen haar eigen moeder, dan tegen de mijne, dan tegen mijn broer, dan tegen dat kind van mijn broer.' 'Nog eens vraag ik verder, zei de hoofddokter, waarom haatte mevrouw?' - 'Ja, waarom? Zonder reden, zonder de minste reden deed Ernest vertwijfeld. Als zij voor alles een reden had was ze niet ... eh ... was ze niet zoo.' - 'Pardon, zei de hoofddokter, mevrouw zal wel voor alles een reden hebben, maar een valsche. En juist de valschheid van die reden zal ons den aard der ziekte leeren kennen.' - 'Nu dan: haar mama en mijn mama, die waren haar te druk, die bemoeiden zich te veel met alles.'

'Waarmee?'

'Waarmee? Met alles! Met het huishouden en zoo. Enfin met alles. Moeials waren het, zei ze.'

'En de anderen?'

'Mijn broer vond zij onsympathiek en

hoovaardig. En zij was kwaad omdat ik om hem plezier te doen werk aannam waarvoor ik 's avonds van huis moest gaan.'

'Verontschuldig mij de vraag: kon mevrouw een of andere vrees hebben als u 's avonds van huis was?'

Ernest dacht lang na. Eenmaal in volle woede had zij iets gezegd van 'andere vrouwen'. Maar eens. Zij wist overigens zeer goed dat dit volstrekt niet het geval was.

'Mijnheer is dus er stellig van overtuigd dat dit niet de idée fixe ...'

En Ernest zei: 'Stellig, absoluut van overtuigd en zeker.'

'En het kindje dan, waarom haatte zij het kindje?'

'Omdat het kwaad deed aan het onze. Dat heb ik u verteld.'

'Ik kan uit dit alles niet veel opmaken, mijnheer. Ik stel u de vraag anders. Mevrouw moet absoluut een of meerdere idées fixes hebben. Veronderstel dat u uw laatste examen doet en dat alles van uw antwoord afhangt. Ik weet wel, er hangt meer vanaf dan een diploma, maar ik wil er op wijzen dat ik volstrekt uw meening of uw vermoe-

den moet kennen om 't even hoe gegrond het zij. Wat kan volgens u de idee fixe van mevrouw zijn?'

Een Verhaeghen is ter tale en Ernest als zijn hart geraakt is, wordt in den vollen zin welsprekend. Hij hoopt, zegt hij, dat het geval niet terug te brengen is tot niets dan erfelijkheid, want hij weet dat dan de kansen op genezing ook teruggebracht worden tot bijna nul. En nu de dokter dan volstrekt een antwoord wil zal hij hem zeggen: zijn vrouw wil geen kind meer. U zal lachen en denken: zoo zijn er duizende. En inderdaad, mijn vrouw geeft mij daarvoor dezelfde redenen op als die duizende andere vrouwen. En toch moet Ernest bekennen, als er iets is wat hij niet begrijpt in haar zachte, teedere karakter is het dat. Zij wil geen kindje en meteen wil zij streng en volstrekt leven volgens godsdienst en moraal en dit was niet het geval de twee eerste jaren van hun huwelijk. Ernest stond op. Terwijl hij sprak kwamen de gedachten, hij was er in. U vraagt mij een reden. Ik stel u een probleem: Mijn vrouw is zeer gepassioneerd, en zij houdt dolveel van ons kindje. Waarom wil zij geen kindje meer?

De dokter zag het probleem niet in of wilde het niet zien. Hij vroeg voort: ‘Heeft het besluit van Mevrouw misschien invloed uitgeoefend op uw huwelijksleven, zoodat mevrouw zich minder gelukkig gevoelt, misschien denkt dat u niet meer zoo veel van haar houdt. De gezochte idée fixe kan ook dat zijn.’ Ernest antwoordde onmiddellijk dat het wel vreemd staan zou als hij zichzelve prees maar dit kon hij zeggen: zijn vrouw had zich daarover nooit beklaagd.

Er werd nog lang over en weer gepraat. De idée fixe werd niet gevonden. Toen hij vertrekken ging stelde Adelaïde hem het zusterken voor dat voortaan haar ‘dame de compagnie’ zou zijn. Zij was vroolijk en bloosde wat.

‘Zuster Alice mag ik in vertrouwen nemen, Ernest, en zij zal heel den nacht aan de deur van mijn kamer luisteren. Als ik soms hardop droom, he, zou ik iets kunnen zeggen ...’ zij pinkte naar hem, slim. Het deed hem zoo'n pijn. Hij nam haar in zijn armen en zij liet zich lachend kussen. Lachend. Zij begreep alles, hem en Gods beschikking en aanvaardde het schuldbewust. Ernest wist niet

hoe zich te houden van wild verdriet. ‘Wat moet ik tegen Eric zeggen?’ snikte hij stil. Lachend streelde zij zijn wang. ‘Lief ventje, ik zal wel gauw genezen zijn, hoor, en zeg aan Eric alle dagen, alle dagen hoor, dat gij hem zelf bij mij zult brengen.’ En zij wist wat haar woorden beteekenden, al zoo lang was haar alles duidelijk. ‘Mijn goed jongske, zei ze, niet bedroefd zijn, het is de wil van Onzen Lieven Heer.’ Alles brak in hem.

XVII.

Mama was nu bij hem en Eric speelde met Oscar's kinderen; die kon het niet beter hebben. Om de twee dagen schreef Adelaïde dat zij goed rustte, veel bad voor hem en Eric en de groeten aan Pa en Ma en allen. Maar een postscriptum kon zij niet nalaten er bij te voegen: Ventje lief, wees toch voorzichtig met spelden. Leg die van uw das nooit los op het nachttafeltje. Speld ze altijd op uw plastron. Je vrouwke dat u kust. Hij schreef haar over Eric en dat hij Zondag kwam. Wat de spelden betrof, Eric at liever chocolade.

'Zoek nu verstrooiing, zei Oscar, ge hebt het noodig en anders denken de menschen nog dat er iets ergs is met Adelaïde.' Ernest wilde eerst een blijspel spelen, een zot blijspel. Uit vertwijfeling zot doen, dat was groot. Ten slotte koos hij een heel drastisch treurspel. In 't derde bedrijf een lijk of zes. Eerst verzekerde hij zich van mevrouw Reynders' medewerking. Zij zou helpen, maar natuurlijk niet zingen. Voor de eerste maal was Hilda het niet met haar eens,

Hilda vond dat het niet paste. Er vielen harde woorden. Hilda zei dat ze naar het klooster wou, dan zijt ge van mij af. ‘Ja, doe mij dat nog aan, leelijke egoïste, woedde mevrouw Reynders, laat uw mama met de twee dutskens zitten.’ En zij schreide.

De repetities gaven Ernest gelegenheid om mevrouw Reynders te leeren waardeeren. ‘Een dapper vrouwke, mama, die weet haar verdriet te dragen.’ Mama had ook wel eens gehoord dat zij wat al te dapper was. Na veertien dagen had Ernest denzelfden indruk, een indruk maar, geen enkelen schijn van bewijs. Maar hij vertelde het niemand, hij zweeg. Toen viel Mevrouw Reynders ziek, een schoolkind bracht een briefke dat zij niet naar de repetities kon komen, maar zij zou toch voor de kleeren zorgen. Hilda werkte er aan onder haar aanduidingen en toezicht.

Dokter Tierens kwam, geroepen. Die bedeesde man. Hij vond eerst niet wat er aan haperde. Hij moest haar herhaaldelijk geheel onderzoeken. Zij wilde het, zij eischte het, zij was, zeide zij, zoo gauw ongerust sinds dat geval met haar man. Ook Hilda was ongerust. Zij stond aan den trap den

dokter af te wachten, hoe het nu was met mama, wat het kon zijn. Hij gaf haar telkens uitvoerig verslag over zijn onderzoek. Wat een lieve mensch, zoo heelemaal geen nurksche dokter en het hinderde haar bijna niet, zoo was zij er door gevleid, dat hij tot haar sprak als tot een groote. Soms bloosde zij, maar het was of hij 't niet merkte en zij ging er zelf tegen in. Om te toonen dat zij zijn vertrouwen waard was, herhaalde zij zelf wat haar had doen blozen en vroeg meer uitleg. Trouwens zij ging toch naar het klooster.

En dat deelde zij ook mede aan haren biechtvader, den onderpastoor. En dat mama klaagde: Laat mij dan zitten met de dutskens. Daarin had mama gelijk, volgens den biechtvader, temeer, hoe lang had zij dat plan al? Sinds den dood van papa. Toen had zij plots ingezien: het leven is kort, de dood komt onverwacht en het schoonste leven is: de gedurige voorbereiding op de dood. Dit vond de biechtvader zeer schoon en de kloosterstaat is verkieslijk boven het huwelijk, maar juist omdat het een zoo verheven staat is mag men hem niet te voortvarend en onder een indruk die

misschien nog voorbijgaat, aannemen. Hij zou goed voor haar bidden en zij zouden het intusschen nog wat aanzien. Ja, dat vond Hilda een goeden raad en zij dacht wel dat mama zou hertrouwen. Dan kon zij gaan.

Intusschen kwam de broer van den onderpastoor nogal eens over, eigenlijk dikwijler dan noodig was. Vroeger ging hij bij Reynders in en uit, nu dierf hij er niet meer naar toe. ‘Zouen ze bij Reynders geen veersken in de wei hebben, vroeg hij langs zijn neus weg, ik zou een schoon veersken willen koopen.’ De onderpastoor: ‘Bij Reynders hebben ze niets meer, alles verkocht.’ Den volgenden keer vroeg hij, wat stouter: ‘Wat zou die weef van Reynders doen, zeg?’ Zijn broer lachte: ‘Haar goesting!’ Hij zweeg, maar het ging hem niet. Dan herbegon hij over den stiel. Met dien stiel is iets te verdienen. Hij had nu ook zoo al wat gekocht en verkocht voor zijn eigen en, zonder te stoefen, dat had hem al ne schoonen cent opgebracht. Raad eens. Maar met den onderpastoor was niets aan te vangen. ‘Dat moet ik immers niet weten. Ne goeie commerçant, joeng, die klaagt.’ Den vierden

keer kwam het er dan uit. ‘Zeg, Frans, hoe is het nu met dat kind? Dat gaat uit mijnen kop niet.’ Toen moest de onderpastoor wel voor den dag komen. Hij dacht lang na en zei dan dat broer wel wist wat zijn gedacht was. ‘Ge moogt dat niet forceeren dat weette toch ook wel, he. Dat kind is nog te jong, de papa is nog maar reizekens begraven. Ge moet gij uwen tijd afwachten.’ Dat vond broer, als het dan toch moest, goed, maar met al dat wachten kon er een andere komen en dan stond hij daar. Zou hij haar geen briefke schrijven dat het ook zijn gedacht was van nog te wachten, maar dat hij haar schreef opdat zij zou weten, als er soms, God weet, een andere kwam, dat hij al zoo lang kop had in haar en zij kon dan nog kiezen. Het plan van dat briefke vond de onderpastoor onnoozel. ‘Meende gij dat, of niet? Zoo kinderachtig gade u toch niet aanstellen zeker?’

Het was nog zoo kinderachtig niet. Hoe zou een kind standvastig zijn, de listigaards, die spelen met haar naïeveteit. Dokter Tierens zei: ‘Kom het recept zelf halen als ik u dat vragen mag, juffrouw.’ Zij deed het zeer graag. Zij zag dan de vijf arme dutskes.

Haar hartje ging open van onuitsprekelijke compassie. Tranen stonden in haar oogen. Toen nam de dokter in het kabinet, terwijl hij het recept gaf, haar handje vast. Ook hij weende. En hij bedankte haar omdat zij gekomen was en om haar medelijden met zijn kindjes. En zijzelf, Hilda, zij legde haar andere hand op de zijne en zeide: medelijden ook met hem en dat hij moed moest houden. En zij wist niet wat in haar gebeurde: het mirakel der vrouwelijkheid, zich te offeren. En zij zeide nog eens dat hij maar moed moest houden en zij werd heel gelukkig toen zij voelde hoe hij haar zachtjes tot zich trok. Zijn arm lag om haar middel, zijn wang tegen haar voorhoofd. Zij zelf kuste hem, schrok, kuste hem nog en wist toen plots wat er gebeurd was en schaamde zich grondeloos. Zij weende nu heftig en bekende hem dat zij naar het klooster wilde gaan. Hij echter smeekte haar dat niet te doen, Hildaken! Zoo ontvluchtte zij hem en besefte op de straat hoeveel meer zij gedaan had dan wat zij gelaakt had bij mama. Hoe zou zij dit ooit aan mama bekennen en aan haren biechtvader?

XVIII.

Zuster Alice stond getroffen door de wondere kalmte van Adelaïde, een kalmte die toenam met den dag. Ook was zij gesticht door hare vroomheid. ‘Ons lot is in Gods handen, ik heb een grenzeloos vertrouwen in Onze Lieven Heer.’ Nooit viel iets abnormaals aan haar te merken. Na enkele weken werd dan ook beslist dat Adelaïde over twee maanden zou terugkeeren, volkomen genezen. Voordien zou zuster Alice haar nog eens goed zeggen waar het op stond. Dit gebeurde op eenen schoonen vooravond in den tuin. ‘Ik ben zoo blij omdat de rust u goed gedaan heeft en ge binnen kort bij uw kindje en uw man kunt gaan, maar ik ben ook een beetje egoïstisch bedroefd omdat ge vertrekt. Ik heb u zoowat behandeld als mijn zusje. Mijn jongste zusje heeft ongeveer uw jaren en zij lijkt zelfs wat op u. Ze is nu ook getrouwd, ze heeft al een kindje, maar voor mij is ze zelf nog een kind; ze vertelt mij alles en dan zegt ze: kom, geef mij nu maar een sermoen.

En dan krijgt ze er ook een. Dus ik kan het, sermoonen. En ge krijgt er ook een van mij, voor ge vertrekt, en niet malsch hoor! Zult ge kwaad zijn? Neen? Wel, Adelaïde, nu eens heel serieus: Eric zou al een zusje moeten hebben. Ik heb goed praten, he, wat weet ik er van? En toch is het zoo, hoor! Eric zou al een zusje moeten hebben. Als ge een godsdienst hebt kunt gij dat zoo niet uithouden. Voor een fijn geweten als het uwe, neen, dat kan niet, dat wordt een hel. Uw godsdienst overboord gooien dat kunt gij ook niet, Adelaïde, zoo zijt ge niet groot gebracht. En denk dan eens aan uw man. Ge kunt toch niet van hem eischen in onthouding te leven, dat moogt ge niet. En mag ik nog eens iets meer zeggen, Adelaïde? Als ge dat van uw man eischen wilt, veronderstel dat hij er tevreden mee is, dat hij een heilige is, dan ben ik nog zeker dat hij mettertijd ontrouw wordt. Dat is niet uit te houden. Ik weet het niet maar vraag dat aan iedereen. Mijn zusje zegt het mij elken keer. En gij zult de schuld zijn als uw goede brave man ontrouw wordt. Nu gaat ge binnen kort terug. Denk aan wat zuster Alice gezegd heeft. Gij hebt nu

alles om gelukkig te zijn: een goede man, een schoon kindje, gezondheid en geloof. Daar moet ge dikwijls aan denken en denk maar: ik mag er toch de schuld niet van worden dat ons huwelijk uiteen valt.'

De zon was ondergegaan. Het was koel. Adelaïde hijgde zwaar en pijnlijk. De zuster zag het groote branden van haar oogen niet. 'Ja, hijgde Adelaïde, ja, daar had ik niet aan gedacht.'

Het wordt koel, zei zuster Alice. Kom we gaan slapen. Slaap er eens over. Want ik zou toch gelukkig zijn als ge thuis een nieuw leven van groot geluk begont. Ja, hijgde Adelaïde, en sliep dien nacht niet. Zij had nu geduldig gewacht op de ontrouw van haar man. Nu bleek het ineens dat zij schuld zou dragen aan die ontrouw en dat zij ze nog kon verhinderen. Zij stond op uit het bed, knielde en bad: Hier is mijn lichaam. Zoo bleef zij verstard zitten tot den morgen.

Ernest kwam haar halen, een nieuw leven begon. Nieuwe wittebroodsweken. Het ontroerde hem, hij werd verliefder op haar dan hij ooit geweest was. Een golf van vroomheid ruischte door zijn leven; hij bedankte God voor zoo'n goed vrouwke.

Soms kon hij het niet aanzien hoe zij bezorgd was voor hem en den dag door niets deed dan verzinnen waarmee ze hem genoegen kon doen. Zij die anders stil en een beetje eenzelvig was, liet hem nu nauwelijks tijd meer om, als hij zijn gazet of boek weglei, op zijn eentje zitten te fluiten. Neen, dan was zij daar om hem te kussen of interessant met hem te praten, terwijl zij stil haar werk voortdeed. En dat praten deed hem pijn maar zij wist het niet. Zij praatte zoo ernstig en zoo beredeneerd en zoo mooi; het was hem of zij woordeloos zegde: hoort ge het, ik ben niet gek, iemand die zoo spreekt kan toch niet krankzinnig zijn.

Zoo meende hij haar te verstaan en weer verstond hij haar niet. Omzichtig sprak zij over den helschen angst van haar leven, en hij begreep het niet. En zij voelde dat hij niets vermoedde en sprak door. Over notaris Buysers. Die reed van middag per auto uit. Daelemanneken stond op de stoep naar de prachtige limousine te kijken. Zij kwam daar voorbij, toevallig, met Eric. ‘Daelemanneken die in 't seizoen altijd onzen hof bewerkte. Ik zeg zoo: dag Sooiken, ge staat zoo te zien. En ge weet hoe Daelemanneken het kan

zeggen, Ernest: Ja madam, ik sta te zien, ik sta d'r van te zien. Waar heeft die smeerlap zijn geluk verdiend? En hij deed er nog ne goeie vloek bij. Dat is niet rechtveerdig van Ons Heer. Als ik dan meneer de notaris zoo op den sukkel zie, en dat deze jonge kletskop, zoo'ne smeerlap al ze leven, met een schoone vrouw in ne schoonen ottemebiel rijdt, daar kraam ik mij in op, madam.' Van daar uit begon Adelaïde een ernstig gesprek. Dat de eenvoudige menschen zich voorstellen dat alles rechtveerdig moet toegaan op de wereld. Maar weet een mensch wat rechtveerdig is? Men zegt dikwijls: Die of die heeft dat ongeluk niet verdiend. Weet men het? Kent men het geweten van dien mensch? En als het iemand goed gaat is dat nog geen teeken dat hij geen straf verdient of niet zal gestraft worden. Ons Heer heeft de eeuwigheid om te straffen en mij dunkt, Ernest, als ge weet dat ge toch gestraft zult worden en het gaat u goed in het leven, dat dit nog vreeselijker is dan tegenslag, omdat ge weet dat in de eeuwigheid uw straf nog schrikkelijker zal zijn. Schijnvroolijk antwoordde Ernest: 'Gij redeneert, vrouwke, nee podorie zoo kan ik het niet.' Hij dacht:

dat moet haar meest plezier doen dat ik opmerk hoe verstandig zij spreekt. Toch liet zij niet los; zij vroeg wat hij daarover dacht. Ja, luister, hij kende dat niet, maar onze onderpastoor is een fenomenale kerel, zoo ne klare heldere kop, he? En herinnert ge U niet, dat wij daar samen met hem over gesproken hebben. Wacht eens wat, toen zag ik die kwestie zoo klaar in. De natuur .... Nee. Geef mij mijn tabak eens aan. Den tijd om een pijp te stoppen en dan zal ik U dat eens precies nazeggen zooals ik het toen verstaan heb. Hij stopte langzaam zijn pijp en smoorde aan. Hij had het, hoor. Luister. De natuur dat is Gods werk. Als ge daar iets tegen doet dan wreekt ze zichzelf en dat gebeurt in 't leven en onvermijdelijk. En dat is natuurlijk ook een straf van God want God heeft de natuur zoo gemaakt. Maar natuurlijk heeft God nog andere straffen de eene tijdelijk, de andere eeuwig. - ‘Ja,’ zei Adelaïde, en kon niet meer zeggen.

Geen gevoel van veiligheid meer voor haar. De onvermijdelijke ontrouw van Ernest, wat ware dat een eenvoudige straf geweest. Wat een klein gedacht had zij zich ge-

vormd van den wrekenden God. Zij moest nu zichzelf uitputten in zorgen en liefdeblijken om zelf niet de schuld van die ontrouw te zijn. Zij moest vechten om een straf weg te houden die maar grooter werd door verdaagd te worden, een straf die toch komen moest. En terwijl zij vocht tegen dit gevaar, dreigde er misschien ergens anders een veel grooter. Haar zelf? Haar kind? Of de eeuwige, eeuwige, eeuwige, reddelooze verdoemenis? Wat was zij naïef toen zij dacht dat zij gek was. Hoe klaar zag zij alles in, elken dag klaarder. En of zij zich liet gaan en deed wat de krankzinnigen doen, of zij naar dat mes daar greep, of naar die koord daar waarop Eric's voorschootjes droogden, zij wist toch wat zij wist.

- ‘Ik heb eens een heel fascinant boek gelezen, vertelde zij maar het was niet waar, zij had het nooit gelezen. En dat was van een man, ik weet niet wat die allemaal afgezien had en geleden. En op 't leste was die man zoo op en vol wanhoop dat hij niet meer kon voortleven. Maar hij had zijn geloof nog en hij dierf zich niet zelfmoorden. En weet ge wat hij deed? Hij schoot zich

ergens door zijn lijf waar hij wist dat hij absoluut moest sterven, maar toch ook zeker was dat hij nog een uur of twee te leven had. Waar zou hij zich dan geschoten hebben, ventje? Ik weet het niet meer.'

- 'Ja, waar? zei Ernest. Door zijn maag misschien.' Zij vroeg: 'leeft men dan nog een tijdje en sterft men zeker en vast?' Hij: 'Dat dunkt mij toch.' - 'Wel, vertelde Adelaïde, die man ging op den dorpel van een capucienenklooster zitten en daar schoot hij zich door zijn maag. De broeder portier kwam buiten gesprongen, sleepte hem binnen. En die man kreunde maar: biechten, biechten. Natuurlijk daar waren biechtvaders genoeg. Hij biechtte en stierf een uurken later.'

- 'Verdomme, zei Ernest, en stond op, gansch weg en geboeid door het verhaal, dat was nog geenen uil, die.' Zulke gesprekken interesseerden hem, den fantast. 's Avonds had hij er den onderpastoor al over gesproken. Hij wou eens weten wat die daarover dacht. En die had gezegd: Prutsen! Ons Heer willen foppen! Hoe kon die vent berouw hebben, zeg?

- 'Ja, zei Adelaïde, datiswaar.' Dekring

van haar angsten sloot zich nauwer om haar, maar zij bedwong zich met meer dan menschelijken moed. Zij vierde wittebroodsweken, oh lust en waanzinnig geluk. En die niets vermoedende man in haar armen die zijn geluk niet opkon. En dat in zijn leven bedreigde kind en toen, ja, dat tweede geluk nog dat zij hem snikkend aankondigde, die tweede helsche angst voor haar die hem met zijn schoonen zwarten krullekop op de tafel deed snikken: Adelaïde, ik ben toch te gelukkig, ik ben te gelukkig, te gelukkig.

Hij had haar hand vast en zag tot haar op en zoo maar liepen zijn tranen en hij zeide: ‘Numoetge niets dan blijde gedachten hebben, altijd blij zijn. En als ge eens droef zijt, dan zegt ge mij dat en dan praten we daar eens over en dan spreken we over al de miljoenen redenen die we hebben om gelukkig te zijn. En als ik soms iets miszegd of misdaan heb, dan zegt ge mij dat. Als ge graag iets zoudt hebben, dan neemt ge dat, of ge zegt het mij en ik geef het of ik haal het, al ligt het op den Noordpool. En nu moet ge ook altijd aan schoone kindjes denken en u zoo voorstellen hoe het onze zal zijn. Ik denk, het zal heelemaal jou zijn. Doe uw

oogen eens toe. Ziet ge 't? Ik zie het daar al liggen. Hij weent weer met zijn nat gezicht op hare hand Maar vooral, dat zeg ik je, niet bang zijn, nooit of nooit angstig. Niets zoo slecht voor het kindje. Het kindje, och God toch!'

Adelaïde staat te rillen. 'Hebt ge kou? vraagt hij. Ik voel u zoo beven. Doe toch iets meer aan. Die warme wollen jumper, waar is die?' Hij haalt die wollen jumper. Het koud seizoen gaat beginnen, maar goed: het kindje komt in de lente.

XIX.

Hilda had het al honderd keeren aan mama willen zeggen, maar telkens werd haar keel letterlijk dichtgeschroefd, en keek zij angstig mama aan, of die misschien haar bloed hoorde kloppen, zoo luid als dat sloeg. Nog gemakkelijker zou zij het haren biechtvader vertellen. Had die maar bij haar aan huis gewoond, maar zelf naar hem toe gaan! Toch ging zij nog verscheidene malen naar den dokter. Altijd om dat recept. Nu liet hij haar niet eens meer bij de kindjes. Maar zij was nu op haar hoede. Haar handje nemen, dat mocht nog, maar zooals dien eersten keer, neen. Eerst praatte hij vroom en beklaagde zichzelven. Zoo zijn plicht gedaan in alles, getracht het ideale huwelijksleven te verwerkelijken en dan opeens zoo'n slag. Later sprak hij niet eens meer over de kinderen en overleden vrouw en verdriet. Hij zag maar rood en zij zag zonder toekijken het zoeken van zijn onrustige handen.

Mama vroeg haar eens waar zij zoolang gebleven was. Zij draaide zich om, bang

van te blozen. Och, bij Elly Buysers was zij wat blijven praten, die stond juist bij de deur. Nu was Elly Buysers toevallig bij mama geweest, terwijl Hilda weg was. Wat nog niet veel bewees tegen Dokter Tierens, maar een vrouw kan geen vrouw beliegen, laat staan een dochter haar moeder.

Mevrouw Buysers zei zelf dat Hilda vandaag onmogelijk het recept kon komen halen en, dokter, of het niet mogelijk was, als het u niet derangeert, voortaan het recept hier te schrijven zooals andere dokters. Zoolang Hilda het kon halen heb ik het niet willen vragen, maar dat kind heeft nu ook volle werk met de twee kleintjes. Maar hij liet zijn prooi niet los, die vrome dokter, hij moest Hilda spreken. In de gang maar; en dan wist hij zelf wel om 't een of 't ander de salondeur open te doen en Hilda moest wel binnenkomen. Hilda hield zich bij de open deur. Zij werd van dag tot dag banger voor dat gloeiend gezicht.

Maar dat duurde dan ook maar een week. Toen kwam opeens onverwachts mama zelf, die niet mocht opstaan, in het salon. Het jongste kindje had zij op den arm. Zij zag

er uit als een lijk en zei, bibberend van zich in te houden; Hilda, ga naar de keuken.

Hilda ging niet naar de keuken, Hilda greep haar hoedje, trok het zich diep over de oogen om te kunnen weenen, en liep recht naar den onderpastoor. Die schrok zoo dat hij van zijn stoel gelicht werd. ‘Wat? Mama?’ en hij stond al in den gang om de H. Oliën te halen. Maar dat was het niet. De doktoor liet haar niet gerust. En hoe zij er in geloopen was. Zij had hem gekust en zelfs vage beloften gedaan. Hoe zij dan tot bezinning gekomen was en hem had doorzien. Hilda vertelde alles, was maar bang van iets te verzwijgen. Haar geluk was te groot nu zij 't gezegd had.

Als de onderpastoor zoo hevig aan dien oliekop paft is hij straf aan 't peinzen of heel kwaad. En dan spreekt hij lijk zijn vader de boer, alle uren een lepel, mannelijke zinnen en lange tusschenpoozen. ‘Ja, kind, ge moet van niks verschieten, zulle; de wereld dat is een vieze parochie. - Dat's een ander klooster, he Hilda. - Allee, schreeuw nu maar niet meer, 't is er nu uit en ik ben zelf kontent, daar zulde gij nu gauw van af zijn. Ik zal dien meneer den

doktoor wel eens onder vier oogen spreken.' Och ja, viel Hilda in, als hij dat wou doen. Zij dierf het hem niet vragen en zelf dierf zij het niet zeggen.

'Bon, zegt hij zoo beslist en tevreden dat men goed hoort hoe graag hij het karweiken aanpakt. Eer dat 't morgen is zal die meneer den doktoor absoluut geen goesting meer hebben om bij u zijnen flauwen zeever te komen verkoopen. Sakkerloot, zegt hij, meer in zijn eigen maar zoo energiek dat Hilda hem aankijkt en vergeet te weenen. Maar als ge hem nu voor dien tijd nog zoudt zien, he Hilda, en hij begint weer met zijn servituten, weet ge wat ge dan zegt: Meneer den doktoor, zegt ge dan, ik ben bij meneer den onderpastoor geweest, en die heeft gezegd dat ik u een klets in uw gezicht moest geven. Zult ge dat doen? Zij lacht. Dat zie ik geren zegt hij, dat ge lacht. Allee, ga nu naar huis en lach onderwege zoo hard als ge daar straks geschreeuwd hebt. Zeg, dat is zoo erg niet, zulle kind. Dat is goed voor u geweest. Onze Lieve Heer heeft dat gewild.'

Hij schreef een briefke, de meid ging het afgeven, maar dokter Tierens kwam niet

dien avond. 's Anderdaags na de Mis een rap ontbijt. De dokter beweerde naar zijn zieken te moeten maar de onderpastoor: ‘Ik ken de zieken zoo goed als gij. Ze kunnen allemaal een kwartierke wachten.’ Zonder meer duwde hij hem in zijn kabinet en sloot de deur. ‘Fonske joeng, ge moet u nu geen air geven van kwaad te willen zijn, want ik ben nog veel krikkelder dan gij. Het is nu de tweede keer dat ik hier voor een vieze affaire kom. Ge gaat dat meisje van Reynders gerust laten. Als gij wilt vrijen en hertrouwen kunde gij dat doen. En als gij met iemand wilt trouwen, dan weet gij wel met wie, he? Nee, weet ge dat niet? Weet ge niet dat ge zes kinderen hebt in plaats van vijf? Ge zijt gij uw carrière nogal aardig begonnen, man. Als ik hier kwam over 15 jaar waarde gij zoo een bleek heilig studentje, maar ik had u gauw in de gaten, dat weet ge nog wel. Bij mij pakt die heiligheid niet. Gij wist dat goed genoeg en ge hebt altijd schrik gehad van mij. En ge moet niet denken omdat ge nu dokter zijt en omdat ge in de kerk komt hangen, dat ik niet meer durf bougeeren. Als ge ne man waart he, dan gingt ge misschien zooveel niet naar de

kerk, dan maakte ge van uwen godsdienst geen affiche, maar dan zoudt ge hier als doktoor veel meer goed doen, en nu doet gij kwaad. Ik laat u gerust hé, ik kom maar als iemand het mij vraagt, maar ik geloof dat ge mij nog niet kent, man. Als gij zoo doorgaat, sinds mevrouw zaliger dood is begint gij 't hier wat te bont te maken, dan gaat ge nog spelen zien. Als gij hier nog geen slagen gekregen hebt op de parochie hebde gij dat aan mij te danken. Uw faam, die dankte gij aan mij. Gij moet nu niet verwonderd doen, want ge weet dat goed genoeg. Maar ik zeg u: gij moet veranderen, man, of gij gaat, zoo groot als ge zijt, den bak in. Ge weet dat ik dat kan he! Geen uitleg. Fonske, gij hebt al wat menschen doen schreeuwen. Mij ook zulle. Als ik hier eerst kwam, jonge priester, en ik kon maar geen vat op u krijgen. Ik wist dat ge loogt als ge met mij spraakt en dat ge u met vuiligheid ophieldt. Ik heb u dikwijls de H. Communie gegeven met den krop in de keel. Dat wist ge niet hé. Als gij mijn kameraad geweest waart, jongen tegen jongen, of man tegen man, ge zoudt van mij slagen gekregen hebben! Joeng, ik had er de schijnheiligheid

uitgeranseld. Sapperloot ja! Ge zoudt mij niet in de doekskens gedaan hebben! Wat wilde nu zeggen met dien wijsvinger. Ge kunt nog niet spreken. Dat ge mij aan de deur zet? Ik ga, mijn commissie is gedaan. Maar raak me niet aan, hoor, Fonsken, want ik sla d'r bovenarms op. Zeg, dat gij, doktoor die den grooten katholiek uithangt, zoo'n visiet moet krijgen van den priester van uw parochie. Allons donc, 't is te triestig. Goeien dag.'

XX.

Het vreemdste van al was, vooral voor Hilda, dat mama na dat onderhoud met den dokter volkomen genezen was. Toen zij terugkeerde van den onderpastoor stond mama gekleed in de keuken en vroeg waar dat klein panneke was. Zij wou zich een omelet maken. Hilda vertelde haar alles. Maar nu zou het gedaan zijn, de onderpastoor ging er zich mee moeien. Mama zei er niets op dan: houd u maar altijd ver van dien vent af. Nu vreesde Hilda maar, dat mama zich genezen hield om ook maar van dien vent af te zijn, en dat zij uit eerlijke schaamte en om den praat van de menschen dokter Verhaeghen niet dierf roepen. Zij kon het eerst niet uithouden van vrees: er moest mama ook nog iets overkomen! Ten slotte verkreeg zij het minimum: de koorts op te nemen. Die was regelmatig normaal: 36.5. Het was misschien de alteratie van dien dag geweest die beter gewerkt had dan de medicijnen; dacht zij. En och ja, Tante Marie van Brussel die was halfdood van de maag-

ziekte, nam niets meer in dan wat melk en was niets meer dan wat vel over beenderen. En die was genezen door den oorlog met dat slijmerig maïs en God weet wat brood. Een felle alteratie; en ziekte is toch dikwijls ook maar een gedacht.

Mama was genezen, ge zaagt het. Mama werd heel anders. Mama zag er opgeruimd uit en de kleedjes die zij zich na den rouw liet maken, nee, maar zoo had ze er nog nooit gedragen, zoo koket. Heel korte rokskens korte mouwkens en het haar altijd versch gefriseerd. De menschen lachten: die zal zich weer gauw eenen opdoen en ze gunden het haar, zoo'n joviaal levenslustige vrouw, nog veel te jong van hart om weef te blijven. Ze hadden er plezier in dat zelfs de oude notaris haar opmerkte. Die hield zijn hand voor zijn oogen als een kind dat niet zien wil en keek haar door zijn vingers na. Als zij voorbij was maakte hij een kruisken op buik en borst.

'Als ge nu een stuk speelt doe ik weer mee, sprak ze Ernest aan, natuurlijk nog niet zingen, maar al het andere wel.' Op een vooravond kwam zij in den winkel met een pakje brochuren. Nog van mama zaliger.

Die had een heele kast vol tooneelstukken, operetten en vaudevilles. Ik heb er al vele van weggegeven, maar lees deze eens na en als er iets bij is dat kan dienen ...

Er was een extra-komiek blijspel bij in vijf bedrijven. Dat zouden ze dan spelen; een heelen avond blijspel. Dat was ook goed voor Adelaïde, die moest nu geen drama's zien. Vroolijk moest ze zijn. Maar als zij nu liever had dat hij er niet mee begon, als zij opzag tegen die lange avonden om alleen te zitten, dan zouden ze het niet spelen. Als zij graag wilde dat hij zijn demissie gaf als tooneelleider, dan gaf hij die.

Maar Adelaïde was getroffen geweest door de jeugd en de lievigheid van mevrouw Reynders en hoe zij Ernest had aangekeken en Adelaïde zei: neen, volstrekt niet, ventje, speel dat stuk. Hoe lief was zijn vrouwke voor hem sedert zij terug was en een kindje verwachtte. Ja, dat was het wel geweest, hij had bij den hoofddokter den nagel op den kop geslagen.

Moest ik hem die kans met mevrouw Reynders ontnemen, vroeg Adelaïde zich af. Ik moet hem toch ook gelukkig maken.

Als Ernest weg was stelde zij zich voor

hoe de ontrouw begon. Als een die lang geslapen heeft rekte zij zich uit. Boven sliep het kind. Nu mag ik weer gek zijn sprak zij hardop. De beklemming van haar gemartelde ziel moest zij in physieke ontspanning kunnen losmaken. Zij verschoof de tafel en danste er rond den dans der verdoemde, mimeerend hoe zij zich wanhopig zou wringen en kronkelen als zij in de hel zou liggen. Zij ging te keer als een bezetene en spartelde over den vloer. Het deed haar goed zich vermoeid te gevoelen en zich pijn te doen, alsof de klauw van haar angsten dan loste. Zij neep zich in de armen en met verwrongen gelaat lachte zij van pijn. Dan weer beet zij zich op de nagels van haar vingeren, waar dat het meest pijn doet. Eens stak zij een kaars aan en hield ze tegen den linker voorarm. De haartjes verzengden en de pijn was als een gloeiende marbol die door den arm ging. Zij rukte ruw het murwe vel van de wonde en strooide zout op het bloote vleesch. Toen jammerde zij; was ik nu toch maar zot, papake. Opeens dacht zij eraan dat wat zij op zichzelf beging wellicht ook het kind trof dat zij droeg en zij begon te spreken tot het kind in haren

schoot. Aan dat ongeboren kind vertelde zij de ontrouw van den vader. Hoe het begint. ‘Vanavond, zeide zij hardop, gebeurt er niet veel. Zij gaat naast hem staan, die feeks, en leunt tegen zijnen arm. Kijk, kindje, nu zegt zij: Ernest kom eens kijken. Zij laat hem een kleedje zien. Hij kijkt over haren schouder, zij voelt zijn adem in haren hals. Zij draait het hoofd naar hem toe, precies of zij niet wist dat haar wang zijn neus moest raken. Zijn neus of zijnen mond? Adelaïde gaat in de deur staan. Doe het nog eens, gij twee smeerlappen, zegt zij, laat het mij eens goed zien. Neen, alleen maar tegen zijn neus met uw wang, heks, teef! Maar de volgende repetitie zoo en de volgende zoo en dan altijd zoo! Zij mimeert alles. Wild staat zij midden in de kamer. Wacht maar, nog een paar repetities laat ik u doen en dan ...’ Zij nam dat groote mes uit de tafellade, voelde met de rechterhand waar het hart klopte en maakte juist daar met de punt een roode schram. Zij zette zich neer, dubbend. Oh dat doen of zij zot was verlichtte haar zoo. Opeens stond zij op. Die schram kon intusschen genezen, dan zou zij te lang moeten zoeken

en dan zou Ernest haar weer het mes uit de handen slaan. Zij voelde weer waar het hart klopte en telde de ribben, keerde dan slim lachend de tafel om en schreef aan den onderkant van het blad met krijt: ‘tusschen 5 en 6, van onderaan tellen’. Ik ben eigenlijk toch zot, sprak zij voor zich uit en met de handen op haren schoot, een zotte moeder en een verstandig kindje.

Zoo was zij veel liever alleen om haar woeste tormenten uit te werken. Bij Ernest moest zij verstandig doen en denken en dan zwoegde haar arme geest in den doolhof der vertwijfeling zonder uitkomst. Zij sprak graag over mevrouw Reynders en voor het eerst begon zij nu ook haar zelfmartelie uit te oefenen in de intiemste oogenblikken van hun samenleven. Dan zeide zij hoe sympathiek en mooi mevrouw Reynders was en dat Ernest maar nooit moest denken dat zij jaloersch wou worden. Neen, daar kende zij hem te goed voor en vertrouwde te zeer die lieve mevrouw. Zij loog hem gevoelens voor en wist ten slotte niet meer wat zij gezegd had, en wat zij meende. Zij wist zeker dat de ontrouw al begonnen was en twijfelde of zij het wel niet zelf had gezien. Langzamerhand

begon zij inwendig alles op te geven wat zij gehoopt had en gevreesd. Zij wenschte de ontrouw uit den grond van haar hart en dreigde dan weer zich te zelfmoorden. Op een avond dekte zij den kleinen Eric die sliep, geheel met een wit laken, zette op het nachttafeltje kruisbeeld, brandende kaarsen en palmtak in wijwater, maakte over het doodslaken een kruisken en ging naar beneden zonder een spier te vertrekken. Ziet ge, zij weende niet eens, zooveel gaf zij nog om haar kind.

In die dagen werd in het dorp de tienjaarlijksche groote missie gepreekt. Nu en dan volgde Adelaïde de sermoonen. Het ging als een vreemd geluid aan haar voorbij. Nog even lichtte over haar arme ziel de uitkomst van een goede biecht. Zij herbegon haar leven te onderzoeken, maar de dubbelheid was niet meer te ontwarren, de valsche biechten, de heiligschennende communies, de leugens tegen God en menschen, alles warrelde door elkaar in een lawienende duizeling. En zij wist zich verdoemd.

XXI.

De missie had betere gevolgen dan dat. Den dag van het vertrek der paters, in den namiddag, deed Hilda open en dokter Tierens stond voor haar. Hij deed of er nooit iets tusschen hen geweest was. Dag Juffrouw. Heel bedeesd. Of hij mama even kon spreken. Mama ging en weer nam zij dat kleinste kindje mee. Hij nam het op zijn schoot en kuste het en dat vermurwde mevrouw Reynders. Hij zeide dat hij dit kindje altijd liever gezien had dan de andere bij hem thuis. Dat klonk misschien slecht maar het was zoo. Lizyke, krijg ik een handje van u? En ook een dikke kus? Terwijl het kind hem omstrengelde zeide hij: Op ons kindje, Aline, kunt ge mij dat ook niet weigeren. Ik ben na de dood van Wiske mijn kop kwijt geweest, ik vraag vergiffenis. Nu voel ik duidelijk, wij twee, wij hooren bij elkaar.

Maar zij gaf zich niet meer zoo gauw gewonnen, zij wilde wat vrouwelijke weerwraak en er nog eens over denken. Toe-

komende maand. Zij was hard voor hem. ‘Maar hoe zijt gij voor mij geweest,’ zeide zij.

Als hij weg was leerde Hilda weer wat beter het leven kennen. Mama ging trouwen met dokter Tierens. ‘Staat gij daar zoo over verwonderd? Die is altijd zoo gek naar mij geweest dat hij bij leven van zijn vrouw dwaasheden zou gedaan hebben als ik gewild had. Ik wilde er natuurlijk niet van weten en ik zat er genoeg mee in. Toen Albert geboren is kwam hij hier al en wat ik toen een angst heb uitgestaan. Papa heb ik het op 't laatste moeten zeggen en die heeft hem aan de deur gesmeten. Toen waart gij in 't pensionaat, gij weet dat niet. En dat met u, Hilda, hij heeft er mij vergiffenis over gevraagd. Hij zei dat hij na den dood van zijn vrouw een tijd lang zijn hoofd kwijt geweest was. Om hem te straffen heb ik gezegd dat ik binnen een maand zou antwoord geven. En dan kunt gij ook uw roeping volgen, kind.’

Maar Hilda dacht niet veel meer aan die roeping. Dat was meer een indruk geweest na papa's dood, dan wel een overtuiging. En zij had nu met ‘dat geval’ zooveel aan het huwelijk gedacht.

En zooals het wel meer gebeurt: in den omtrek werd over dat huwelijk van dokter Tierens al gesproken voor dat er in het dorp zelf kwestie over was. En de broer van den onderpastoor, die als koopman veel op de baan is, hoorde er een van de eersten over reppen. Hij was te wege om recht naar zijn broer den priester te gaan maar juist halfweg, aan een handwijzer, nog drie kilometer 4 hectometer, zegt hij in zijn eigen: ‘Onze Frans met zijnen tijd afwachten, nee, nee!’ en hij keert zich om en gaat naar huis. Onderwege koopt hij een schoon gestreept hemd gelijk er de typekens tegenwoordig dragen, een hoogen dubbelen col en een plastron, zwarte zij met gele bollekens.

's Anderendaags, met zijn nieuw bruin kostuum aan, trekt hij naar Reynders en mevrouw is niet thuis. ‘Des te beter uffra, lacht hij wat bestaan, want ik zou geren met u een woordeke gesproken hebben.’ Dat is die groote struische broer van den onderpastoor, een boom! Daarom alleen al is Hilda hem genegen; en hij heeft papa zien sterven. Dat doet er ook iets aan, och ja, veel!

‘Mijn broer wist er al iet van, zegt hij, maar

hij zei altijd van mijnen tijd af te wachten maar nu hoor ik vertellen dat madam op hertrouwen staat. Ik ben ook koopman gelijk papa zaliger, verstade. God zij geloofd, in de affaire heb ik niet te klagen en op de baan hoorde zoo al 't een en 't ander, newaar. En ik zeg ook tegen onze Frans, de uffra kan heur nog eens bevragen en heur nog eens bepeinzen, het presseert niet, maar ik zeg, ik zou maar geren hebben dat de uffra weet dat zij mijn eenigste gedacht is en ik heb van leven geen ander gehad. Op de families valt totnogtoe alevel niets te zeggen, voor de goei boeren zijn 't gouden jaren geweest en ik ben ekik al ne geheelen tijd voor mijn eigen in den commerce. Madam die zal zeker met den doktoor niet hier komen wonen en ik denk wel van geheel dees gedoen madam heur paart subiet te kunnen afkoopen en van op eigen bezit zonder hypothekerij de commerce van uwen papa voort te doen. Ik kom ekik hier niet stoefen, uffra, want dat is onzen aard niet, we werken wij hard en ne mensch die werkt den dag van vandaag die komt tot iet, maar ik zeg ook in mijn eigen: om heur te kunnen bepeinzen moet de uffra toch just weten wat er van is.

Het komt er zoo rustig en sterk uit, bedeesd en beraden. Het doet Hilda goed naar de zekerheid van zijn ernstige stem te luisteren. Als hij zwijgt wordt zij nog meer verlegen. Wat moet zij nu doen, mag zij nu al ja zeggen? Zij gaat naar hem toe, drukt zijn hand en zegt: ‘Merci, meneer, voor uw ...’

- ‘Zonder bedanken, uffra, zegt hij, ik moet u bedanken; en tot hun beider verbazing is de zaak geklonken. Zij lachen elkaar verlegen aan. Zeg maar Dolf tegen mij.’

- ‘Ik ben nog maar negentien jaar, zegt zij, van eergisteren.’

- ‘Ah, proficiat, zegt hij. Te naaste jaar twintig en ik zes en twintig.’

Daarmee gingen zij samen, zoo maar, naar den onderpastoor, samen dwars door het dorp. In de deur presenteerde Dolf zijn aanstaande: ‘Ziede 't nu, met uw wachten! Daar staat het schoon koppel, het jong en gezond ferment voor een nieuwe burgerij.’

XXII.

Van dat blijspel werd werk gemaakt. Mevrouw Reynders wou zeker nog profiteeren van haar luttel maandjes vrij leven. Aan een blijspel is anders, kwestie kleerage, niet zooveel te doen, maar zij bemoeide zich om vier mooie intermezzo's aan te leeren. Veertien schoolkinderen had zij daarvoor gemobiliseerd die dansen uitvoerden en zelfs een korte operette van twintig minuten. Wat zij daarvoor al naaide en avond na avond herhaling hield! Het gebeurde nogal eens dat zij Ernest kwam roepen. ‘Voor die dansen, ziet ge, gij als turnmeester ...’ Dan ging Adelaïde hen soms na en plakte buiten in den donker haar gezicht aan de ruiten. Daar stonden ze naasteen, hij en zij, zij en hij. Wat hadden ze toch voor gewichtigs onder elkaar te bepraten terwijl die kinderen dwaze toeren deden? Ze draaiden zich beiden met hun rug naar de kinderen en proestten; blijkbaar hadden ze plezier met een of ander danseresje dat onwetens komiek deed. Bah, wat een flauw plezier. Hij zei iets en

zij lachte nog harder en stootte hem aan. Hoe gemeen. Adelaïde sloeg met haar volle vuist een ruit stuk en ging loopen.

Maar als Mevrouw Reynders 's anderdaags in den winkel kwam ging zij lief lachend op haar toe. Kom toch binnen, mevrouw en zet u. Ernest is maar eventjes hierover, Jefke de beenhouwer heeft een stuk van zijnen duim gekapt. Zet u toch even, hij is dadelijk terug. Zij sprak over het tooneelfeest dat zooveel beloofde en och, Ernest zegt altijd, als ze u niet hadden dat hij al lang zijn demissie gegeven had. Zoo kwam Ernest ter sprake en zij sprak over haar man met vuur. Ja, wat was zij gelukkig, zoo'n goede man. Nee, waarlijk zoo'n goede man, dat bestaat niet meer, dat zoudt ge niet gelooven. Mevrouw zei dat zij het wèl geloofde. Adelaïde bestudeerde scherp haar gelaat. En altijd vroolijk, zei ze, en van die gekke streken! Wacht eens. Zij haalde uit haar saccoche een foto-postkaart. Verbeeld u toch, Ernest was met zijn turnclub naar een festival geweest in Antwerpen en 's anderdaags kreeg zij een omslag met niets dan dit portret. Nu had hij zich daar ergens laten fotografeeren met niets dan een heel

klein zwembroeksken en bokshandschoenen aan. Op de foto stond: ‘Jim Ernesto, wereldkampioen bokser zwaargewicht, aan zijn vrouw.’ Zij boog zich naast Mevrouw Reynders, wat hijgend. Kijk toch, zei ze, niets dan een zwembroekske. Mevrouw Reynders lachte. Waar vindt hij het uit! Maar Adelaïde beloerde scherp hoe zij toekeek. Kijk, en zij boog weer over de foto, en zoo met die haren op zijn borst. Zij stootte haar aan. Zij zag Mevrouw Reynders even blozen.

Mevrouw Reynders deed nog meer, zij bracht Reineke Joncken in den bond en voor een blijspel was dat een eerste kracht, Reyneke had nooit meegedaan uit partijschap. Maar sinds de dood van haar zuster was zij bij schoonbroer weggebleven om het zuur gezicht dat die tegen haar zette. Hij wou het familie-af maken. En dan wou zij ook maar zoo doen en niet meer, omwille van dien heimelijken, van het tooneel afblijven alleen omdat het onder leiding van een Verhaeghen stond. En Reyneke Joncken speelde de hoofdrol in het blijspel.

Drie Zondagen na elkaar, want vanwege 't enorm succes moesten ze een derden keer spelen, deed zij de bomvolle zaal gieren. Met

Lowieke van Fons den schilder. Die boer, zij boerin; pas getrouwd en ze gingen ook eens op huwelijksreis. Vijf bedrijven over hun lotgevallen te Brussel en in een badstad. Enfin iedereen zei: door het stomme heen; ge lacht u kreupel.

Alleen Adelaïde lachte niet. Die zat verdwaasd met haar groote blauwe oogen idioot te kijken. Oscar had het wel in 't oog en mama Verhaeghen ook, maar die zeiden elkaar niets.

Adelaïde begreep niets van heel het gedoe. Zij was speciaal gekomen om het spel tusschen die twee, die twee, eens van dichtebij ga te slaan en die twee bleven heel het stuk door achter de schermen. Elke schaterlach van de zaal onthutste haar. Waarom lachten ze? Ze wisten toch niet wat achter de schermen gebeurde tusschen die twee. Had zij dat gezien, zij zou wel gelachen hebben. Nu kon ze niet. Wat was dat op het tooneel? Allemaal komedie.

Zij wist heel goed dat zij nu aan 't gek worden was. Neen, niet gek, zij wist wat zij deed, dacht zij, maar beredeneerde het niet meer. Zij was dat redeneeren moe. Alleen bij Ernest hield zij zich nog verstandig. Zij leefde en zij dacht zoo maar aan,

eenzelvig. Thuis, als zij alleen was, spuwde zij naar den grond, op de hel en zij spuwde naar omhoog, naar God! Alle dagen scherpte zij het groot mes op den keldertrap en 's avonds moest Ernest het nog eens scherpen. Die kon dat en was er fier op. Achter zijn rug maakte zij grimassen, wees met den vinger op haar hart en zette hem een neus.

Den Zondag van de derde vertooning schreef zij een briefke naar mevrouw Reynders: ‘Smerig wijf, wanneer is de bevalling, uw uren zijn geteld’. Eric moest de pen mee vasthouden dat maakte haar geschrift onkennelijk.

Toen de brief gepost was overviel haar een wilde gejaagdheid dat zij zich verraden had en haar duister plan niet zou kunnen uitvoeren. Om naar de laatste vertooning te gaan borg zij het groot mes in haar corset. Na het laatste bedrijf liet zij de Verhaeghens in de zaal en trok regelrecht door het zijdeurtje naar de kleedkamers. Zij botste op Ernest en mevrouw Reynders. Ernest schudde met zijn twee handen de hand van mevrouw. Hij kon haar niet genoeg bedanken. Adelaïde werd heel blij omdat dan toch waar was wat zij al zoolang wist. Zij deed heel lief tegen de vijandin. Och het was toch

zoo schoon geweest. En Ernest sprak er heel den dag over. Zonder mevrouw Reynders zou de tooneelbond niets zijn. En dat was ook zoo. Het mes deed haar pijn.

Daarop stelde Ernest aan Adelaïde voor om samen mevrouw naar huis te brengen, maar neen, ze waren wel vriendelijk, Hilda wachtte haar aan den uitgang en met twee deden ze dikwijls den weg. Nu dan, Ernest had nog van alles te doen, ga gij dan met mama naar huis, vrouwke. Ik kom over een half uurke.

Maar aan den uitgang stond geen Hilda. Hilda was voor 't eerst met Dolf in 't openbaar verschenen en nu zoo maar voorop gewandeld. Mama had zeker gezelschap genoeg en voor Dolf was 't op den weg naar de statie, voor den laatsten trein. Niet waar, dat was een goeie excuus.

Toen schoot de jacht weer in Adelaïde. Van huis liep zij terug naar de zaal. De spelers stonden zich proestend te wasschen, niemand wist waar meneer Ernest was. Dwars over het veld liep Adelaïde naar de villa van Reynders. Als een sluipdier schoof zij langs den muur. Hem zag zij staan aan het ijzeren hekken, groot. Haar zag zij niet. Zij

zag hem bukken, zij hoorde, ja hoorde den kus.

Vijf minuten na haar kwam hij thuis. Hij kon weer niet slapen, zij wist wel waarvan. Zij kon het ook niet. Hij rookte zijn pijp.

- ‘Och we hadden mevrouw toch maar naar huis moeten brengen. Dat zou haar plezier gedaan hebben.’ Hij zeide: ‘Ik heb het haar gepresenteerd, dat hoorde je wel, lieveke. Maar ik wou niet aandringen, ik dacht: het is half twaalf, over en weer wandelen is toch een half uurke en dan nog terug naar de zaal. Dat wordt één uur eer ik thuis ben. Ik ben nog naar den electricien geweest.’

De leugenaar. Adelaïde had het groot mes onder de matras gestopt.

's Anderdaags kwam mevrouw Reynders zelf. Na zoo'n vertooning valt er altijd nog een heele boel zaakjes te regelen. Gij leelijke valschaard, dacht Adelaïde. Het eerste wat zij vertelde: dat ze toch nog alleen naar huis had moeten gaan. Dat Hilda vrijde en tegenwoordig geneert het jong volk zich niet meer. Die waren met hun tweetjes al maar voorop gegaan. En toen, ja, toen dacht ze dat Adelaïde al thuis zou geweest zijn en om met Ernest alleen in den donker naar huis te gaan... Zij lachte hartelijk. Zij

zou hier niet graag ruzie in 't huishouden brengen. Ernest lachte even joviaal. Mevrouw Reynders daar hebben wij een buitenkansken aan gemist. Adelaïde begrijpt opeens dat zij ook lachen moet en lacht schril en hoog. Maar haar bloed kookt. Zij gaat in de keuken; achter de deur zwaait zij woest met het groot mes.

XXIII.

Het gebruikelijk souper van den tooneelbond vier dagen later. Adelaïde heeft haar plan gemaakt, verzaakt aan alles, alles opgegeven. En ware 't niet van die gejaagdheid zij zou gelukkig zijn. Zij is verlost van al haar angsten, van haar liefde voor man en kind. Het kind in haren schoot zal nooit geboren worden. Dien dag dan gaat zij wandelen om papa te ontmoeten. Aan het kapelleke vindt zij hem. Het lijkt haar nu kinderachtig met hem te spotten en zot te spreken, nu zij iets gewichtigs gaat doen. Ruw gaat zij op hem toe waar hij zit te bidden met gebogen hoofd, pakt hem met het kleine grijze baardje en dwingt hem haar aan te kijken. ‘He zot, ge moet op bedevaart, ver, hoor, zoover als ge kunt en altijd maar bidden. Voor degenen die vandaag sterven gaan. Verstaat ge mij?’

De oude, simpele man springt op, verschrikt, bevend en lachend. ‘Twintig frank, zegt hij, twintig frank.’ Zij geeft hem twintig frank. Hier zot! ‘Vijftig frank, roept hij.

Vijftig!' Haar gejaagdheid en ruwheid windt hem op, hij drentelt van alteratie. Zij geeft hem nog vijftig frank. Hier zot! 'Honderd, schreeuwt hij, honderd frank!' Zij maakt heel haar saccoche leeg; nog tien, twaalf briefjes. En nu weg, zoo ver als ge kunt, altijd maar gaan, gaan, gaan en bidden. 'Duizend frank,' gilt hij met zijn armen in de lucht. 'Maak een kruisken! Voor de goede dood van madam Reynders, voor de goede dood van Adelaïde Roothooft; ze moeten alle twee goed dood zijn. Vooruit, zot, bidden!'

- 'Voor de goede dood, zegt denotaris, voor de goede dood, voor de goede dood.' Uren ver ging hij met zijn paternoster in zijn twee handen gekneld en prevelend: voor de goede dood, voor de goede dood. Soms stond hij stil om te gesticuleeren: Honderd frank, twee honderd frank! Men heeft hem ook nog zien zitten op zijn knieën midden op den aardweg. In het zand zat hij te cijferen met een stokje. Waarschijnlijk berekende hij de 40 procent welke de bank zou uitkeeren. Hij stak tevreden het stokje achter zijn oor en dan is hij verder gegaan, met een gelukkigen glimlach, biddend voor de goede dood

van madam Reynders en Adelaïde Roothooft en men heeft hem nooit meer teruggezien.

Toen Ernest op souper was sneed Adelaïde juist op de hoogte tusschen vijfde en zesde rib, van onderaan te tellen, een snede in haar kleed, zoo breed als het mes was. Want zij wilde zeker treffen en rap, zonder lang te moeten zoeken naar het hart. Maar die leelijke overspelige heks zou zij in den buik treffen en zij wist wel waarom. Of ze 't niet wist zeker! Of dachten ze soms dat ze zot was?

Om half elf had zij geen rust meer. Zij had het mes al op vijf, zes manieren onder haar kleed verborgen, zij had het al in een valiesje gedaan, een valiesje met niets dan een groot mes er in. Zij had het al verschillende keeren gescherpt op den keldertrap; de punt heel fijn op den oliesteen waar Ernest zijn scheermes op aanzette. Als een zotte dat allemaal zoo puntelijk kan voorbereiden, dacht zij, dan weet ik niet wat zot zijn is. Het plezier ervan is voor mij dat ik zot ben om het te doen en verstandig om het slim en goed te doen. Een echte zotte die zou zoo maar in 't wild steken, b.v. haar niet in

den buik treffen of zoo, maar ik heb nu alles lang overwogen en in de détails voorbereid. Zij was tevreden over zichzelve, alleen maar onrustig. Het goede moment, dat kon zij niet voorbereiden, dat moest zij beloeren en bliksemsnel benuttigen.

Toen sloop zij over de stoepen naar de zaal. Onder papieren balonnekens en guirlanden hadden de dertig tooneelisten ‘Kunst en Vermaak’, gesoupeerd. Ernest presideerde nog tusschen mevrouw Reynders en Reineke Joncken, maar de tafel was afgedekt op een paar flesschen wijn na en de roomers; de tafelgasten hadden groepjes gevormd. Het kasverslag was afgelezen, het maal had gesmaakt en de toespraak van den president was prachtig geweest, nu leute! Gezelschapspelletjes! Ernest was bezig met een spel kaarten dat hij op rijen open legde op de tafel. Tegenover hem leunden een paar jonge kerels, met hun ellebogen op tafel, voorover, en de twee dames lagen tegen zijn armen aan om goed te zien.

Adelaïde stond versteend, had geen gedachten meer, en wist niet meer waarom zij gekomen was. Opeens ging de deur open, iemand zei op den drempel: ‘Nondedoeme,

wat is 't donker.' Adelaïde ging vlug naar huis.

Daar ging zij zitten denken maar zij dacht niet, zij zat daar maar en sliep in. Zoo moe was zij.

Dan sprong zij opeens wakker en tastte verdwaasd naar het mes. Het mes! Zij was woedend, sloeg hard de deur achter zich toe, liep in vollen draf naar de zaal. Het licht sloeg op haar als de eerste koude baar van een zeebad. Zij stond daar in de deur en hoestte van den rook. Reineke Joncken zat gansch alleen in een zetel moe te rusten. De anderen waren voor vijf minuten uitgegaan. Zij gingen elkander naar huis brengen. Het mansvolk in groepjes bracht een voor een de dames tot aan haar deur. 'Ik heb zoo'n hoofdpijn, zei Reineke, ik kon niet meegaan. Ze komen mij seffens halen.'

Adelaïde begreep dat zij daar voor dwaas stond. 'Och, zei ze, dan zijn ze weg.' En Reineke zei ja en dat ze wel gauw allemaal zouden thuis zijn.

Mismoedig slenterde Adelaïde weer terug. De overspelige bekommerde zich niet om haar, zij moest wel heel zeker van haar stuk zijn. Wacht maar. Morgen. Vannacht

zou zij een plan uitdenken, een heel plan dat niet mislukken kon, een val waar ze moest inloopen. Dat kon zij en dat zou ze, dachten ze misschien dat ze zoo gek was?

Zij borg het mes weer in de tafella en schreiend van ontgoochelde woede ging zij naar bed. Juist had zij haar lang wit slaapkleed aan en het licht uitgedraaid toen zij ver op de stoep den stap van Ernest herkende. En dan een vrouwestap. Het venster stond open, haar hart bonsde wild. Zij rilde tot in haar teenen, stak haar hoofd buiten. Ernest met een vrouw, met haar! Als zij nog gesproken hadden, maar zij spraken niet met elkaar. Doch aan de deur fezelden zij. Hij draaide voorzichtig den sleutel over. Ze gingen samen binnen.

Waanzinnig sprong Adelaïde naar de deur om beneden te loopen. Het mes! Maar nee, als zij uit de keuken kwam gesprongen kon Ernest haar vastgrijpen en de hoer kon nog vluchten. Buiten op de stoep haar afwachten. Zij vergat het mes, klom in het venster, miste ergens met hand of voet en plofte voorover met het hoofd op de stoep.

Ernest huilde als een wild beest. Reyneke Joncken viel waar zij stond in bezwijming.

Eenige tooneelisten die nog in de straat waren liepen om dokter en onderpastoor. Terwijl Oscar en Fonske Tierens schedelbreuk constateerden, stierf mevrouw Adelaïde Verhaeghen-Roothooft in de eerste barensweeën. Het was haar vierde maand. De onderpastoor gaf haar de absolutie.

XXIV.

Het heeft in de gazet van het dorp gestaan en in De Gazet van Antwerpen. Afgrijselijk ongeval. Verleden Donderdag hield de tooneelbond ‘Kunst en vermaak’ aan wiens hoofd de achtbare heer apotheker Verhaeghen staat, een souper met gezellig samenzijn om het schitterend welslagen hunner zoo buitengewoon gelukte opvoeringen te vieren. Bij het naar huis keeren kloeg een der beste actricen, mejuffrouw Reine Joncken over zware hoofdpijn, waarop de Heer apotheker haar voorstelde mee te gaan tot aan den winkel waar hij haar een doosje aspirine, de welgekende remedie tegen hoofdpijn, zou overhandigen. Mevrouw Verhaeghen die in gezegenden toestand verkeerde, was een half uur tevoren nog in het feestlokaal geweest, doch de Heer apotheker was met de andere leden mede gegaan die in groep de dames van het gezelschap naar huis brachten en zij had er enkel Mejuffrouw Joncken aangetroffen die wegens hare ongesteldheid in het lokaal

gebleven was, wachtend op den Heer apotheker. Waarschijnlijk heeft Mevrouw Verhaeghen stappen gehoord, daar het venster der slaapkamer open stond, en zich willende vergewissen of het wel haar man was die thuiskeerde, moet zij zich door het venster naar buiten gebogen hebben, helaas wat al te ver, want het ongelukkig slachtoffer verloor het evenwicht en plofte met het hoofd voorover op de steenen, waar zij met doodelijke schedelbreuk werd opgenomen. Alhoewel de Eerw. Heer onderpastoor en de twee dokters van het dorp onmiddellijk ter plaatse waren, overleed zij nog dienzelfden nacht.

Wij betuigen de uitdrukking onzer oprechte christelijke deelneming in dit afgrijselijk ongeval aan den achtbaren en zoo geliefden Heer apotheker Verhaeghen die thans weduwnaar met een kindje overblijft, alsmede aan de familie Verhaeghen en in het bizonder aan de zoo zwaar beproefde Mevrouw Roothooft, wier echtgenoot, de overal zoo geachte notaris Roothooft, die sinds eenige jaren aan geestverzwakking leed, sedert Donderdag namiddag spoorloos verdwenen is. De ijverigste opzoekingen om

den armen ouden man terug te vinden, bleven helaas tot heden toe vruchteloos.

Oh van God vervloekte dubbelheid!

Er wordt in die streek ginder niet veel vlas geteeld. Vlas is een teere plant die slecht tegen het weer kan en zij vraagt veel werk. Toch ziet ge er wel nu en dan een plek staan en hier en daar een put waarin geroot wordt.

Ongeveer acht jaren na de dood van Adelaïde stonden eenige mannen tot aan hun leên in 't water te rooten en een van hen zei: Nondedju, weeral een stoksken tusschen mijn teenen, en hij kreeg het er niet uit dan met zijn handen. Toen zag hij dat hij een ontvleeschden vinger van een mensch vast had.

Hij stond niet ver van den kant, maar een meter van het gras af. De mannen dreven het vlas te hoop, maakten die plaats vrij, damden ze af en lieten het water door een geul de wei in loopen. Toen groeven zij een lijk op, of liever een geraamte, want als ze er aan kwamen viel het vleesch er af als slijk. Dat geraamte zat op zijn knieën met zijn armen recht omhoog. Voor mij is dat wel het lijk van den ouden notaris geweest

omdat de twee voorste boventanden heel groot waren en een beetje vooruit stonden. Dat had de notaris ook. Anders, in de streek vertelden ze dat het wel het lijk kon zijn van een boschwachter die daar voor een jaar of tien verdwenen was. De gendarmen hadden daar toen nog een bekenden strooper voor weggehaald. Wie weet het zeker? Maar als dat nu werkelijk de oude notaris geweest is, stel u voor dat het lijk van dien ouden kindschen man daar acht jaar lang in het slijk van een rootput met zijn handen naar den hemel heeft zitten smeeken, om vergiffenis voor Adelaïde.

In een volgende boek zal het leven van Adelaïde's zoon Eric verhaald worden en in een derde boek het leven van Eric's dochter Carla.